

EL COS ELECTORAL DE PALMA AL SIGLE XIXe (1837 - 1899).

FRANCESC SAEZ I ISERN.

INTRODUCCIÓ

En el llibre *Cien años de Historia de Baleares*, en l'article "Evolucion Económica" de Miquel Alenyar, Bartomeu Barceló i Pere Carles Arnaiz, es diu el següent:

Desde 1838, fecha de la inauguración del primer servicio regular de vapores entre las ciudades de Palma de Mallorca y Barcelona, las Islas Baleares habían iniciado un proceso de apertura de su economía que rompía la autarquía y el aislamiento que hasta entonces las había caracterizado.

Tenim, doncs, un procés de ruptura, i això implica necessàriament contrastos, tensions, moviments polítics i, sobretot, uns protagonistes; protagonistes que amb els seus actes, amb la seva posició econòmica i social i amb els seus interessos polítics, feren Història, a Mallorca en general i a Palma en particular; tal vegada, i com és lògic, no tota, però sí una bona part d'ella i no la manco important.

Aquest treball pretén, doncs, desvetllar alguns d'aquests fets i consegüentment omplir una nova pàgina de la Història de Palma que, a poc a poc, a petites o grans dosis, ens va donant a conèixer un passat, en gran part encara ignorat, que, en el tema i període que tractem, abraça temporalment dues importants etapes del segle XIXe, la que va des de 1837 a 1867 i posteriorment de 1877 a 1886, és a dir, el període en que les Lleis Electorals es feien sota un criteri censatari; i la que abraça la dècada dels 90, o sigui, de 1890 a 1899 i que es va desenvolupar sota una Llei de Sufragi Universal, la de 1890.

Per altra banda, el període de 1868 a 1876, que xapa l'etapa censatària, es deixat de banda, per una part, per la seva pròpia complexitat que el fa mereixedor del seu propi estudi; i per altra, perquè hem considerat que la comparació entre el fets censatari i universal s'assoleix millor utilitzant la Llei Electoral de Sufragi Universal de 1890, a més de permetre'ns establir, encara que a grans trets, la situació amb què finalitza el segle XIXe.

Parlem, doncs, de Lleis Electorals, la qual cosa ens retrotrau a la vida constitucional dels ciutadans de Palma que, com els altres arreu de l'Estat Espanyol durant el segle XIXe, varen veure les seves vides mediatitzades pel caire més o manco liberal de les Constitucions vigents al llarg d'aquest segle.

Una Constitució és, i així hauria de ser sempre, un Codi superior d'ordenament dels principis de la convivència social; per tant és una Llei de marc referencial de la qual emanaran els instruments dinàmics que la completin i la facin operativa.

A Espanya, l'inici de la vida constitucional no va poder ser més esperançador, ja que la nostra primera Constitució, la de 1812, és obertament progressista i per això, i malgrat el seu sistema d'eleccions indirecte,¹ estableix el sufragi universal, que estarà vigent entre 1810-1814 i 1820-1823.

No obstant això, quan definitivament la burgesia liberal ocupa el poder veu amb claredat que el sufragi universal no els garanteix amb absolut la detenció del poder, mentre que un sufragi restringit el qual doni únicament accés als seus membres, els permetrà la tranquil·litat en aquest terreny i en el de les seves consciències democràtiques; i a ell s'apliquen amb esment i prudència, mitjançant un d'aquells instrument dinàmics dels quals parlàvem abans i que és sens dubte el més polític i polititzat de tots; em refereix a la Llei Electoral.

El caràcter manipulador del mencionat tipus de Llei, i utilitzo aquí el seu caràcter interventor sense ànim pejoratiu, no hi ha dubte de que està sempre inclòs per la seva pròpia essència instrumental; no obstant això, durant l'època constitucional censatària aquesta condició es va veure fortament accentuada, ja que, les lleis electorals no tan sols varen servir per a indicar el com i el quan, sinó que la seva principal funció fou la de decidir el qui, és a dir, a quins entre tots els homes espanyols majors d'edat (el vot femení ni es plantejava), se'ls podia concedir el privilegi de participar a una tasca tan seriosa i important com era "el bon govern de la república".²

L'esperit que presidirà i decidirà permanentment l'evolució del pensament censatari, és a dir, el seu fonament filosòfic i real, pot resumir-se amb una sola paraula: PROPIETAT,³ i així en els seus inicis, a l'Estatut Reial de 1834, s'afirma, al plantejar-se la qüestió, el següent:

¹ Quan, mitjançant el seu vot, l'elector pot designar la persona del seu representant, ens trobem davant el sufragi directe; en el cas de que quan voti designi a un altre elector que a la vegada pugui elegir a un altre o al representant final, tenim el sufragi indirecte.

En el cas de la Constitució de Cádiz de 1812, contemplem un exemple de sufragi universal indirecte, ja que, aquí l'elecció comprèn quatre graus:

- * Designació de compromissans de les Juntas Parroquials.
- * Designació d'electors parroquials.
- * Designació d'electors de partit judicial.
- * Elecció de diputats.

Per a més informació veure: Diego SEVILLA ANDRÉS: *Constituciones y otras Leyes y Proyectos Políticos de España*. Madrid, 1969, 166 a 176.

² En el sentit llatí de la "res publica", és a dir, els assumptes de l'Administració Pública de l'Estat.

³ Durant el segle XIX, les lleis electorals mogueren els límits de la possibilitat de ser elector basant-se en dos conceptes: la contribució territorial i el subsidi industrial. El primer devingué del mateix dret de propietat en si mateix i en general, és a dir, del dret sobre la terra i de les obligacions tributàries que això comporta. En aquesta època que estudiem, les vicissituds han estat moltes, per la qual cosa, destacarem únicament les principals:

* Llei de 11 d'octubre de 1820 per la qual quedaren abolits els heretages i vinculacions i prohibida la seva fundació. Aquesta llei passà per diverses vicissituds fins que fou confirmada per la llei de 19 d'agost de 1841.

* Llei de supressió dels Senyorius jurisdiccionals amb tots els seus dictats i privilegis, de 6 d'agost de 1811; la qual passà per nombroses situacions negatives fins la seva total confirmació per la Llei de 26 d'agost de 1837.

* Així mateix, les Corts de 1813 declararen tancades i acotades totes les terres de domini particular, disposició que encara que després seria derogada, fou definitivament restablerta l'any 1836.

* Finalment es realitzaren altres reformes que venen representades per les Lleis de 1835 sobre bens vacants; 1842 relatiu a lloguers; 1866 pel que es refereix a aigües; i dues de 1879 sobre propietat literària i expropiació forçosa; així com per la Llei de febrer de 1861 que estableix el règim hipotecari i el Registre de la Propietat.

El segon concepte, el del subsidi industrial, ens duu el de propietat industrial, que té els següents trets principals:

Que el principio fundamental de nuestras antiguas Cortes había sido el dar influjo en los asuntos graves del Estado a las clases y personas que tenían depositados grandes intereses en el Patrimonio común de la sociedad.⁴

De ahí es que en todos los países se ha considerado a la propiedad, bajo una u otra forma, como la mejor prenda de buen orden y de sosiego; así como, por el extremo opuesto, cuantos han intentado promover revueltas y partidos, soltando el freno a las pasiones populares, han empleado como instrumentos a las turbas de proletarios.⁵

I posteriorment, cap al final de l'etapa, encara segueix vigent el mateix sentiment, com demostra Cànovas en un discurs davant les Corts de 1869, on s'oposa al sufragi universal, i afirma de les classes altes:

Que están más altas porque han trabajado más, porque han ahorrado más, porque han realizado mejor su destino sobre la tierra.⁶

La idea, com veiem, és permanent, però la seva amplitud comprensiva evoluciona inqüestionablement a la llarga, unes vegades en sentit positiu i altres negatiu. Per tot això, crec necessari fer un breu comentari sobre les condicions necessàries que per ésser elector exigien les Lleis Electorals, centrat, per les característiques del treball, en l'articulat específic que tracta dels electors,⁷ és a dir, d'aquells que donen resposta a la nostra pregunta bàsica:

Qui tindrà el dret de ser elector?

En primer lloc he seleccionat tres eixos sobre els que s'anirà desenvolupant la voluntat política de cada moment determinat. Aquests són l'edat, els marges econòmics entre els que es mourà el possible elector i les professions liberals.

* Llei de 27 de març de 1826 que regula la propietat industrial.

* RR.OO. de 21 d'agost de 1834 i de 13 de maig de 1839, que entre altres, dona regles referents als impostos que s'havien de satisfer al Estat per drets de propietat industrial.

* R.D. de 20 de novembre de 1850 que regula les marques de fàbrica.

* RR.OO. de 4 de desembre de 1862 i 20 de desembre de 1871 que establimen preceptes referents a l'anul·lació de propietats industrials.

* Llei de 30 de juliol de 1878 sobre patents d'invenció.

* Lleis de 27 de maig i 5 de juliol de 1876 sobre procediments als quals havien de subjectar-se els estrangers per a l'adquisició de marques de fàbrica.

* Llei de 2 d'agost de 1886 on es crea el Bolletí de la Propietat Intel·lectual e Industrial.

* Llei de 16 de maig de 1902 per la qual es regula la propietat industrial a Espanya.

Per a una més ampla informació, veure el mot "PROPIEDAD" a l'*Enciclopèdia Universal Il·lustrada* de Espasa-Calpe, 47, 901 a 982.

⁴ Diego SEVILLA ANDRÉS: *Constituciones y otras Leyes y Proyectos Políticos de España*, 261.

⁵ Diego SEVILLA ANDRÉS: *Constituciones y otras Leyes y Proyectos Políticos de España*, 265.

⁶ Juan M. LABOA: *El Sufragio Universal. Reconocimiento de la soberanía nacional.*, Historia 16, Extra II, Abril 1977, 63.

⁷ Francesc SÁEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera. El Cuerpo Electoral Mallorquín en el Siglo XIX. 1837-1899*. Tèsi Doctoral inèdita. Universitat de les Illes Balears, 1989, II, 498 - 508.

Pel que es refereix al primer, la condició exigida es va mantenir inalterable al llarg de tot el segle XIX (fins i tot en la Llei de Sufragi Universal de 1890), excepte en el petit parèntesi governat per la Llei Electoral de Sufragi Universal de 11 de març de 1873. Aquella precisava que per a ésser elector era necessari tenir els 25 anys complerts (en el 1873 fou rebaixada a 21 anys).

El segon eix és sens dubte el ressort clau de tota l'època censatària, en realitat la seva pròpia justificació, i aquest sí que passà per moltes vicissituds. En principi els Governos de l'Estatut Reial es fixen en la persona del gran rendista; no obstant això, i possiblement per la major facilitat de control, el 1836, es decanten per la figura del simple contribuent, encara que això sí, els majors i en nombre reduït.⁸

Posteriorment, els esdeveniments polítics desembocaren en la Constitució de 1837, que conformà una Llei Electoral que en relació al que serà la norma més freqüent durant el Segle, pot considerar-se progressista⁹ i que col·locà el límit econòmic a un nivell certament baix.

A continuació la reacció involutiva de 1846 dobla aquest marge i el que és més especial, també limita econòmicament les possibilitats de les professions liberals, la qual cosa és l'única vegada que succeeix. Aquest esperit conservador es manté dins la Llei de 1865 encara que matisat per la mateixa evolució de la societat espanyola, i es permet que el marge torni al nivell teòric de 1837.

Més tard, en els anys 1877 i 1878, s'amplia substancialment el límit (s'arriba a 25 pessetes, o sigui 100 rs. vó.); amb tot i això és molt més per la pressió de la dècada anterior (durant 1868 i posteriors apareix a l'escena electoral espanyola el Sufragi Universal directe) que per convenciment polític governatiu; ja que la societat espanyola havia adquirit un important nivell de consciència dels problemes polítics.¹⁰

En el tercer dels eixos, les professions liberals, observem com aquelles persones que, i repetirem aquí unes paraules de l'apartat 5è de l'article 15 de la Llei de 1877, justifiquen la seva capacitat professional o acadèmica mitjançant un títol oficial, són generalment acceptats com a electors pels quadres polítics de la burgesia espanyola del segle XIX; encara que això sí, amb dos matisos certament importants: la Llei Electoral de 1837 no contempla l'esmentada situació social com a condició per a ésser elector, mentre que la de 1846 els vol, però amb garantia de que són gent benestant.

Veiem doncs com el règim liberal censatari ha anat elaborant la imatge de l'espanyol fiable, liberal, assossegat i amant de l'ordre social; imatge que en general corresponia a un home amb edat mínima de vint-i-cinc anys, terratinent o propietari agrícola en primer lloc; i únicament comerciant o industrial si era garantit per una pròspera economia que el col·loqués al marge de qualsevol tipus de vel·leïtat revolucionària.

⁸ José Ignacio CASES MÉNDEZ: *El Sufragio Censitario. Elecciones durante el reinado de Isabel II*, Historia 16, Extra II, Abril 1977, 52.

⁹ José Ignacio CASES MÉNDEZ: *El Sufragio Censitario...*, 54, diu d'ella que és pactista, mentre que en Luis PERICOT GARCIA (dir.): *Historia de España*, V, 277, se la denomina progressista i d'accentuat matis liberal. També diu que és progressista Miguel ARTOLA: *La burguesía revolucionaria (1808-1874)*, Madrid, 1980, 196, així com J. VICENS VIVES: *Historia de España y América. Social y Económica*, V, 304 dient d'ella que és "uno de los códigos más liberales de la época".

¹⁰ Juan M. LABOA: *El Sufragio Universal*, 65.

Fora d'aquest cànon social, també eren admeses, dins del mateix marge d'edat, aquelles persones que havien obtingut un grau acadèmic, els professors, els alts funcionaris i oficials, així com els ecònoms.

És a dir, i resumint per l'entorn en que ens movem, un mallorquí que, encara que tingués interès en el progrés i les reformes, fos persona d'ordre, o sigui, la més interessada en evitar tot tipus de trastorn social i desordre públic.

En quant a l'etapa de sufragi universal que tractem, la dècada dels 90, regida per la Llei Electoral de 1890, ens trobem davant un sistema electoral que, igualment que el censatari, era també restringit, encara que les seves limitacions siguin més marginals -tret del tema femení- ja que no es sustenta en la vàlua econòmica de l'individu; tal i com es pot veure en el seu article 1er on es diu:

Art. 1. Son electores para Diputados a Cortes todos los españoles varones, mayores de 25 años, que se hallen en el pleno goce de sus derechos civiles y sean vecinos de un Municipio en el que cuenten dos años al menos de residencia. Las clases e individuos de tropa que sirvan en los ejércitos de mar o tierra, no podrán emitir su voto mientras se hallen en las filas. Queda establecida la misma suspensión respecto de los que se encuentren en condiciones semejantes dentro de otros cuerpos o institutos armados dependientes del Estado, la Provincia o el Municipio.¹¹

Així mateix, ambdues etapes, la censatària i la universal, les analitzarem a través de tres línies d'estudi:

La primera tractarà de l'evolució del cos electoral de Palma, partint del nombre absolut d'electors que cada una de les diferents Lleis Electorals ens traurà de la massa total de la població i més concretament del nombre de veïns censats a Palma.

La segona estudiarà la situació socio-professional de l'electorat. Aquí hem fet un senzill esquema de quatre categories que ens permetrà la seva utilització amb qualsevol any i que queda conformat de la següent manera:

a) AGRÀRIES.

En principi comprenen únicament a propietaris i arrendataris, encara que a mesura que avança el segle, inclou a conradors, jornalers i altres pocs oficis relacionats amb la pagesia.

b) COMERCIANTS I INDUSTRIALS.

Durant els anys de sufragi censatari engloba únicament els que paguen un determinat subsidi de comerç o indústria, però a la dècada del 90 incorpora, lògicament, tots els electors obrers que exerceixen qualque professió relacionada amb aquest camp.

¹¹ Diego SEVILLA ANDRÉS: *Constituciones y otras Leyes y Proyectos Políticos de España*, 635.

c) SERVEIS.

Es el grup minoritari, i no tan sols a l'època censatària, en la qual pràcticament no existeix, sinó també en el període de sufragi universal. En aquesta categoria s'ha inclòs els militars i els jubilats.

d) PROFESSIONS LIBERALS.

Aquest grup està sempre present al llarg de tota l'etapa censatària i lògicament en el període universal. Dins ell hem inclòs els clergues, donat que en les Lleis Electorals censatàries, els rectors i vicaris consten com a capacitats (nom que s'utilitzava per a nomenar, electoralment, metges, missers, etc.) i també perquè les mateixes lleis posen com a exigència mínima per a les capacitats la possessió d'un títol, la qual cosa infereix l'existència d'estudis, i la carrera eclesiàstica, no hi ha dubte, que els hi té.

La tercera línia d'estudi es dedicarà a tractar el tema de la participació electoral i per tant, del comportament polític dels electors, cosa que també ens durà a l'estudi del sempre important aspecte, en tot procés electoral, del problema de l'abstenció.

Finalment queda per indicar que l'eina bàsica d'aquest treball, que es la part dedicada al municipi de Palma de la meua Tesi Doctoral, la qual inclou tots els municipis de l'Illa de Mallorca, ha estat els CENSOS ELECTORALS PER A ELECCIONS GENERALS A CORTS i en cap cas he utilitzat els censos per a eleccions municipals, molt més oberts i que en certs aspectes s'aproximen al sufragi universal, perquè l'objectiu és fer un estudi només de les classes dirigents, és a dir, del grup de ciutadans de Palma que podem anomenar CIUTADANS DE PRIMERA.

EVOLUCIÓ DEL COS ELECTORAL

En aquest primer capítol tractarem de descriure l'evolució del nombre d'electors dintre del període en que es mantingueren vigents les lleis electorals censatàries i durant la dècada dels 90 en que va regir la Llei de Sufragi Universal de 1890; i això es farà en funció de dos paràmetres fonamentals: la població (veure Taula 1 - Quadre 1) i la filosofia de les successives lleis electorals.¹²

Cinc varen ésser les Lleis Electorals que al llarg del període censatari varen indicar QUI PODIA SER ELECTOR i que establiren unes etapes perfectament delimitades per les condicions que determinaven, però, i com hem dit abans, amb un esperit comú, que presidirà i decidirà permanentment el pensament censatari, és a dir, el seu fonament filosòfic i real: LA PROPIETAT.

Tenint en compte, doncs, aquestes dades de l'evolució de la població i aquest esperit comú, aquest capítol es dividirà en quatre apartats: el primer tractarà del període de 1837 a 1844, durant el qual els censos es realitzaren sota la Llei Electoral de 1837; el segon inclourà els anys de vigència de la Llei Electoral de 1846, es a dir, fins 1864, i que inclou també, l'any de 1854, en el qual va regir la Llei de 1837; el tercer, de 1864 a 1886, que en realitat està format per dos trams discontinus, del 1864 a 1867, regits per la Llei Electoral

¹² Francesc SÀEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 498 a 508.

de 1865; i de 1877 a 1886, sota les Lleis Electorals de 1877 i 1878; finalment, el quart estudiarà el deu darrers anys del segle.

En el període de 1837 a 1844, el Codi superior d'ordenament dels principis de la convivència social és la Constitució de 1837, Llei de la qual emanarà la Llei Electoral del 18 de juliol del mateix any,¹³ que manté la seva vigència al llarg de set confrontacions electorals.

El marc legal que estableix aquesta llei de sufragi censatari i directe es pot resumir en els següents punts:

a.- EDAT: 25 anys complerts.

b.- LÍMITS ECONÒMICS:

*Pagar una contribució directa que no baixi de 200 reals de velló.

*Tenir una renda líquida anual que no baixi de 1500 reals de velló.

*Pagar per arrendament una quantitat que no baixi de 3000 reals de velló.

*Pagar un lloguer anual de 1500, 1000 o 400 reals de velló, segons la categoria de la ciutat o poble.

c.- CAPACITATS: No contempla la situació professional com a factor per a ser elector.

El límit dels 200 reals de velló, és el que, en comparació a les altres lleis electorals censatàries, fa que la puguem considerar una llei progressista, no tan sols en relació a la de 1846, sinó, i en general, durant tot el període censatari.

Així doncs, aquestes condicions ens ofereixen per a Palma, el 1837, un cos electoral de 966 persones, la qual cosa, prenent com a referència per al període que tractem el cens de població de 1842, que està a la zona mitjana de la dita etapa, suposa que únicament el 11'2 % dels veïns eren dins el restringit grup de ciutadans definits pels signes de la renda i la propietat; encara que si ens fixem en el nombre absolut dels habitants, el percentatge es redueix a un magre 2'3 %.

Aquests percentatges, com es pot veure a la Taula 2, van a poc a poc augmentant durant quasi tota l'etapa, i arriben al seu màxim l'any 1843 amb 1359 electors, la qual cosa suposa no tan sols un augment d'un 40'6 % sobre l'any 1837, sinó que el percentatge sobre la població sigui ara del 3'3 %, mentre que si mirem la relació sobre el nombre de veïns, aquest puja al 15'7 %, xifres ja importants i fins i tot superiors a les corresponents a la mitjana de Mallorca,¹⁴ que arriben, en el mateix any 1843, al 2'9 % i 13'1 %, respectivament. Finalment, en el darrer any d'etapa, el 1844, l'electorat ciutadà sofreix una forta recessió, més accentuada inclús que la mitjana de l'illa, ja que si aquesta perd 0'1 i 0'3 punts sobre el percentatge de 1843 de població i veïns, Palma ho farà en 0'6 i 2'9 punts respectivament.

¹³ Diego SEVILLA ANDRÉS: *Constituciones y otras Leyes y Proyectos Políticos de España*, 339 a 342.

¹⁴ Francesc SAEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 43.

Per altra banda, i tenint en compte que l'increment de la població és en aquest període (més exactament entre els anys 1838 i 1842) negatiu, és a dir, es passa de 41094 h. a 40892 h., o sigui, un increment d'un -0'5 % (veure Taula 1), i que el creixement intercensal es de 0'4 punts, resulta que l'evolució del cos electoral ha estat positiva en relació a la població. I si a més, en lloc de la població total, prenem com a marc referencial el nombre de veïns, ens estarem acostant molt més a la realitat social de l'època en punts tan importants com la majoria d'edat, civil i electoral, la no concurrència de la dona a les llistes electorals i a la situació de veïnatge i la importància de la família com a unitat social. Així veiem com l'increment intercensal és ara de 1'6 punts, la qual cosa suposa una evolució real positiva del cos electoral ciutadà en aquest període de 1837.1844, per sobre d'aquell -0'5 abans indicat.

Per altra banda, si observem la Taula 2, veiem com, durant aquest període, l'evolució del creixement del cos electoral de Palma es manté, clarament per sota la mitjana de Mallorca, i que si bé entre els anys 1837 i 1843 ha mantingut la mateixa tendència positiva de la resta dels pobles de l'Illa, en 1844 aquesta té a Palma un sentit totalment contrari.

Passem ara a una etapa, la que va de 1844 a 1864, el to institucional de la qual va estar presidit per la Constitució de 1845, de caràcter conservador i que es va mantenir vigent prop de 20 anys, fins el 1864, encara que amb un parèntesi, les eleccions de 1854, que es varen efectuar sota la Llei de 1837. Son aquests els anys del anomenat bienni progressista, concretament de juny de 1854 a juliol de 1856; la qual cosa, com es pot veure amb les dades de la Taula 3, serveix per posar de manifest, encara que dins les limitacions censatàries, les paleses diferències entre progressistes i conservadors.

Aquesta Constitució moderada té el seu fruit electoral en la Llei del 18 de març de 1846 que, respecte al tema que tractem, es caracteritza essencialment pel retrocés social que va suposar passar de 200 a 400 rs. vó. en la quantitat de contribució que dona dret a ser elector, i concretat, entre altres coses, en el fet que el cos electoral espanyol passà de 635.517 persones el 1844 a tan sols 99.149 el 1846;¹⁵ a Mallorca, aquest té una pèrdua absoluta de 3.649 electors, la qual cosa representa un descens del -104'2%,¹⁶ mentre que a Palma aquest va ésser manco accentuat, tal vegada pel seu caràcter urbà, ja que la nova Llei represent una minva del cos electoral d'un -41'6% i passar dels 1.108 electors de 1844 als 707 el 1846. A més apareixen les capacitats (professions liberals) com a qualitat suficient per a ser elector, encara que sempre que contribueixin amb, al manco, 200 rs. vó.

Així veiem com Palma havia acabat l'etapa anterior amb un fort descens del nombre d'electors que, lògicament, s'accentua amb la Llei de 1846, amb la particularitat de que en el període previ al bienni progressista, aquesta tònica és sempre descendent sense afectar-li la mínima recuperació que entre el 1850 i 1854 experimenta la resta de l'Illa. Per contra, 1854 va suposar una tal recuperació del cens electoral que li fa sobrepassar en un 81'6% al millor any de l'anterior etapa, el 1843.

L'explicació d'aquest comportament pot estar en que el progressisme és, i molt més en aquells anys del passat segle, eminentment urbà; per la qual cosa l'evident retraïment polític dels progressistes en aquesta fase,¹⁷ junt a l'elaboració d'uns censos en els quals cren

15 Francese SÀEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 128.

16 Francese SÀEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 61.

17 José Ignacio CASES MÉNDEZ: *El Sufragio Censitario...*, 55

eliminades les economies més dèbils (això sí, dèbils dins dels majors contribuents), que indubtablement eren més progressistes que els que hi quedaven, va haver d'afectar, en nombre absolut, més a Palma que als Pobles; per altra banda, i pel mateix fet, el seu retorn a la dinàmica política durant el bienni també havia de reflectir-se amb més intensitat a la capital de l'Illa. Tant és així, que encara que les dades de Mallorca per al 1854 siguin superiors a les de 1844, pel cos electoral dels Pobles, el bienni representa una pèrdua de 7 punts sobre aquest any. No obstant això, una característica que afronta clarament ambdues zones tradicionals de l'illa, és l'evident tendència (sempre dintre les premisses de la Llei de 1846) netament d'increment positiu de la línia evolutiva de l'electorat de la Part Forana davant de la quasi sempre negativa urbana.¹⁸

Així doncs, durant aquest període electoral, el cos electoral de Palma, com el de tota l'Illa, va quedar reduït als més rics entre els rics.

Si ens fixem ara en la Taula 4, ens adonem que les Lleis Electorals de 1865, 1877 i 1878, encara que conservadores, no s'han pogut mantenir al marge del pas del temps i sobretot de l'impacte que varen suposar els anys de sufragi universal que s'esdevenen de la revolució de 1868; i per tant veiem com el cos electoral ciutadà a l'igual que el de Mallorca i Espanya en general¹⁹ experimenta un augment que, per a uns governs conservadors, es poden titllar d'importants.

Aquesta tercera etapa, de 1864 a 1886, té per tant la particularitat d'estar dividida en dos períodes regits per diferents lleis electorals, ja que com hem dit abans, per primera vegada, el fet censatari es va veure truncat per una fase de sufragi universal, la de 1868 a 1876. El primer d'ells, de 1864 a 1868, va estar emparat per una Llei Electoral que pretenia evitar el continuat retraïment electoral dels darrers anys de progressistes i demòcrates²⁰ i que va significar una ampliació real del cens electoral tant per col·locar la quota mínima en 20 escuts (200 rs. vó)²¹ com per incorporar noves professions liberals. El segon, de 1876 a 1886, en canvi, i encara que col·loca el llistó de partida en 25 pessetes (100 rs. vó) per a la contribució territorial i 50 pessetes per al subsidi industrial, és no obstant això una recessió comparativa en succeir a una etapa de democràcia política, i en la qual la societat espanyola havia vist ampliat el seu camp participatiu amb el sufragi universal.

Així doncs, la Llei Electoral de 1865 va procurar per a Palma, en aquest mateix any, un cos electoral de 1.570 persones, la qual cosa suposa un augment d'un 245'6 % sobre el darrer any de l'etapa anterior, el 1864; cosa que si bé en principi ens dóna la impressió d'un bot qualitatiu positiu rellevant, en realitat tot resulta més temperat si mantenim la perspectiva del 1854, que, amb el seus 2.147 electors, encara marca les diferències entre el progressisme i els conservadors d'onze anys després. De totes formes, durant aquest primer subperíode, Palma es manté, com durant l'etapa anterior, lleugerament per damunt de la mitjana de Mallorca i dels Pobles.

Miguel ARTOLA: *La burguesía revolucionaria*, 213.

18 Francisc SAÉZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 75.

19 Francisc SAÉZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 93-124.

20 José Ignacio CASES MÉNDEZ: *El Sufragio Censitario...*, 59

Miguel ARTOLA: *La burguesía revolucionaria*, 237-238.

21 Suplement al Bolletí Oficial Balear, nº 5.248, corresponent al divendres, 22 de juny de 1866.

Posteriorment, i passada l'etapa revolucionària que esclatà el 1868, i ara sota les noves Lleis Electorals de 1877 i 1878,²² Palma aconsegueix el seu sostre electoral censatari amb els 2.779 electors de 1877, la qual cosa ens diu que ja el 22'7 % dels veïns era gent suficientment adinerada com per ésser considerada elector. Dissortadament aquesta xifra es redueix a 2.075 electors el 1885 (el 14'2% dels veïns); cosa que crida un poc l'atenció si tenim en compte l'augment de població que es dona en aquest moment: dels 54.421 habitants en 1875 es passa als 61.052 el 1887 (un 12'18% d'augment), conseqüència directa de l'auge econòmic que durant aquests anys es va produir a Mallorca.²³ Són els anys de l'auge de la vinya, d'un important augment del nombre d'establiments, de la instal·lació d'importants colònies agrícoles i de la "definitiva" dessecació de l'albufera d'Alcudia.

Això, si per una banda ens pot fer pensar que podem estar davant un cas de manipulació d'un cens, fet bastant corrent en aquell temps,²⁴ per altra, es clar, tal i com es veu a les línies anteriors, que en aquest moment, una gran part de la riquesa de l'Illa es generava fora dels límits de la ciutat de Palma, la qual cosa explicaria en un règim censatari el retraïment del cos electoral ciutadà.

Arribem finalment a l'etapa de sufragi universal, és a dir, als darrers anys del segle XIXè, regits per la Llei Electoral del 26 de juny de 1890.

Aquesta Llei va suposar per al cos electoral de Palma un augment sobre el cens de 1885 d'un 548'14%, és a dir, i en nombre absolut, es passa dels 2.075 electors que hem assignat a aquest any, als 11.374 de 1890; la qual cosa suposa que el 18'6% de la població de Palma passa a ser considerada com a ciutadans de primera classe, percentatge que arriba al 24'7% quan finalitza el segle; encara que si tenim en compte la relació elector/veí, tal i com hem dit abans, la Llei que tractem ens determina un electorat que inclou, al llarg de la dècada, la totalitat dels veïns (veure Taula 13, Quadre XIX), la qual cosa ens indica que, a Palma, l'expressió "sufragi universal" assoleix un significat total, això sí tenint sempre en compte l'època que tractem: per exemple, les dones es mantenen fora dels censos electorals, la majoria d'edat continua en els 25 anys, etc.²⁵

Per altra banda, en el còmput general de l'electorat ciutadà de final de segle, es dona un augment del 12'9% del percentatge dels electors sobre els homes en 1899 sobre el de 1890, mentre que el nombre d'homes es manté quasi a nivells aproximats (en realitat en 1899 s'ha guanyat un 4'69%), es a dir, augmenta més el cens electoral que el nombre

²² Les Lleis Electorals del 20 de juliol de 1877 i del 28 de desembre de 1878, són pràcticament iguals. La primera no es va utilitzar mai en cap elecció, però va servir per fer les llistes electorals de l'any 1877. La segona és la que va servir a partir d'aquest any, tan per a les llistes electorals com per a eleccions, fins a la sortida de la Llei de Sufragi Universal de 1890.

²³ Miquel ALENYAR FUSTER, Bartomeu BARCELO I PONS, Pere CARLOS ARNAIZ: "Evolució Econòmica", *Cien Años de la Historia de Baleares*, Estella, 1982, 43 a 53.

Uns dels pilars principals d'aquest auge econòmic va ser el cultiu del CEP, el qual té el seu inici pels voltants del 1873, any en què la fil·loxera destrueix els ceps francesos; i acaba en el 1891, quan l'epidèmia arriba a Mallorca.

Per a més informació vegeu: Bartomeu PASTOR SUREDA: "Les Colònies agrícoles del segle XIX a Mallorca", *Mayurqa*, 17, 1977-1978, 175-177.

Albert QUINTANA PEÑUELA: "Notas para una evolución del comercio de las Baleares entre 1868 y 1886", *Mayurqa*, 9, 1972, 139-153.

Joan POU MUNTANER: "La Marina a Mallorca", *Història de Mallorca*, coordinada per J. MASCARO PASARIUS, VI, 1970, 475-612.

²⁴ Francesc SAÉZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 278 a 288.

²⁵ Francesc SAÉZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 333 i 334.

d'homes; la qual cosa si la relacionem amb les dades de les columnes -C- i -D- de la Taula 14, Quadre XXI, on veiem com, a 1899, els electors majors de 30 anys han augmentat en relació als del 1890 en un 42'5 % mentre que el segment d'electors comprés entre 25 i 30 anys, només ha sofert un augment del 12,8 %; queda clar que el sector de la població que ha sofert una major incidència negativa ha de ser el del adults més joves, i fa pensar en la idea generalitzada de crisi finissecular demogràfica ocasionada per l'emigració i la guerra de Cuba i Filipines²⁶ i que pot quedar resumida en la següent frase:

Però és en 1895 quan la guerra colonial i la paralització totals de les activitats industrials de l'illa determinaren una emigració que va prendre caràcters alarmants i que s'agreujà amb els reclutaments de soldats, homes joves dels quals més es podia esperar en aquelles circumstàncies.²⁷

En canvi, les nostres dades no fan pensar tant en una determinant crisi demogràfica com en una situació d'equilibri, que incideix en un segment concret de la població, els homes menors de 30 anys; ja que tant l'emigració com la guerra, son fenòmens que incideixen essencialment en les capes joves de la població;²⁸ però compensada per un increment dels majors d'aquesta edat, que lògicament sols pot arribar o pel creixement natural, que a les darreries del segle es situa en una mitjana d'un 3'2 per mil o per la immigració; i com amb el primer no es compensa el 7 per mil que es dóna com a taxa mitjana anual d'emigració,²⁹ hi ha que pensar en un moviment immigratori potser provocat pel retorn d'emigrants. Situació corroborada en les dades que ens dóna la Tesi de Llicenciatura d'Antoni Marimon sobre la Guerra de Cuba i Filipines i el treball que sobre l'emigració a Balears han realitzat conjuntament Antoni Marimon i Xavier Salvà.³⁰

LA SITUACIÓ SOCIO-PROFESSIONAL DE L'ELECTORAT

La quantitat d'informació que ens ofereixen els censos fets segons les diferents lleis electorals és, en aquest aspecte socio-professional, divers. Els censos electorals fets sota les normes de la Llei Electoral de 1837 ens dóna una distribució bastant precisa de les distintes categories, però, en canvi, res ens diu de les quantitats concretes que pagaven cadascun dels contribuents. Igualment la de 1846, llevat de l'any 1864, en què apareix per primera vegada la quota de contribució directa que pagava cada elector; a més, i això en tots els censos fets segons aquesta Llei, apareix indicada la professió d'alguns pocs electors.

²⁶ ALZINA et alii: *Història de Mallorca*, Palma, 1982, es diu que per aquestes dates, les Balears varen perdre, per l'emigració, una mitjana d'un 7 per mil de la seva població. També, en *Història de Mallorca*, coordinada per J. MASCARO PASARIUS, s'insisteix en la mateixa idea.

²⁷ Bartomeu BARCELÓ I PONS: *El segle XIX a Mallorca*, Palma, 1964, 29-30.

²⁸ Pel que es refereix al servei militar, segons la Constitució de 1876, aquest comprenia dels 21 als 39 anys i els voluntaris dels 18 als 30 anys d'edat. Això no obstant, la incidència s'inclinava cap els anys més joves. Així, vegem el que ens diu Fernando FERNANDEZ BASTARRECHE: "El servicio militar en la España del siglo XIX", *Historia* 16, 140, 32: *Los datos de 1896 nos señalan una mortalidad del 15'8 por mil. De entre las víctimas el 15 % eran soldados mayores de 21 años. El 24 % tenía esa edad y el 61 % restante tenía 20 años o menos. Del total de muertos de este año, el 56 % se encontraba en su primer año de servicio.*

²⁹ ALZINA et alii: *Història de Mallorca*, II, 241.

³⁰ Antoni MARIMON I RIUTORT: *Les repercussions de la guerra de Cuba i Filipines a les Illes Balears*. Tesi de Llicenciatura, palma, 1988.

Antoni MARIMON I RIUTORT, Xavier SALVA I PICO: *Moviments migratoris a Mallorca, Menorca i Eivissa (1892-1900)*. Treball inèdit.

La Llei Electoral de 1865, des del punt de vista d'aquesta informació socio-professional també ens ofereix, la informació de la quota de contribució que pagaven els electors i, així mateix, qualque professió, encara que aquí té un aspecte més positiu donat l'augment considerable del nombre absolut dels electors.

Les Lleis Electorals de 1877 i 1878 mantenen la informació sobre la quota de contribució, però distingeixen entre els qui paguen per contribució territorial dels qui ho fan per subsidi industrial, per la qual cosa, afegida a la major informació que ens ofereixen sobre les categories socio-professionals en el grup de les capacitats i a l'augment del nombre absolut d'electors, les podem considerar com les Lleis Electorals censatàries més positives en l'aspecte informatiu.

Per la seva banda, la Llei Electoral de Sufragi Universal de 1890 va suposar, malgrat les seves limitacions pròpies de l'època, no tan sols una ampliació numèrica del cos electoral, sinó també la irrupció, en aquest grup de ciutadans de primera, de tota una sèrie de noves professions que determinaren una nova correlació dels diferents grups socials, a més de poder saber l'edat i el seu grau de coneixement entorn a si sabien llegir i escriure.

Comencem doncs per la Llei Electoral de 1837, la qual en el seu article 7è, capítol II, ens determina amb una certa nitidesa cinc grups o categories sòcio-professionals:

*Propietaris i arrendataris.

Ambdós formaran el grup que denominarem categories AGRÀRIES. La diferència essencial que la Llei determina és que els segons hauran de justificar una quantitat sempre doble que els primers. Es veu que per als mentors de la Llei de 1837, el concepte de propietat de la terra era un vincle políticament molt més fiable que el propi fet de posseir doblers, encara que aquest darrer tingués el mateix origen que aquell: la terra.

*Professions Liberals.

Se'ls exigeix les mateixes condicions de renda que als propietaris, la qual cosa redueix lògicament en bona part el nombre dels que, dins aquest grup, podien accedir a la categoria d'elector.

*Comerciants i Industrials.

Formaran el grup de les que anomenarem categories NO AGRÀRIES. Són la burgesia i essencialment burgesia urbana,³¹ puix majoritàriament o quasi absolutament, es concentraran a Palma.

*Finalment el grup que hem denominat de SERVEIS i que la Llei anomena llogaters. La justificació de l'elecció d'aquest nom per la meua part està en el propi llinar econòmic que els exigeix la Llei: pagar de lloguer anual 1000 rs. vó a Palma i 400 a la part

31 Aplie el qualificatiu *urbà* al substantiu *burgèsia* per a concretar una part d'aquesta, ja que en el nom genèric, poden entrar tant comerciants, homes de negocis, fabricants, etc., com a professions liberals, terratinents, pagesos rics dels pobles, etc.

Angel GARCIA SANZ, RAMON GARRABOU (eds.): *Historia agraria de la España Contemporánea*, Barcelona, 1985, I, 35.

forana. Doncs bé, persones que poden pagar aquestes quantitats i no siguin propietaris ni pertanyin a cap professió liberal, ja que sinó haguessin aparegut lògicament en el cens en els altres grups, únicament entenc que deuen ésser persones amb una perspectiva d'estada a l'Illa més o manco curta (es refereix a un nombre determinats d'anys), és a dir, militars, funcionaris de l'Administració central o perifèrica, etc.; o sigui, el que s'entén per SERVEIS.

Per altra banda, amb això no vull suposar que quasi totes les famílies de l'Illa visquessin a cases de la seva propietat, sinó que les famílies amb bona posició econòmica sí; i les dels electors havien de ser-ho per llei.

Per tant, l'anàlisi de la Taula 5, ens mostra, com a primera característica, que el període 1837-1844 té un final que romp amb la tònica evolutiva duta al llarg dels anys que el formen; així acaba amb una distribució sectorial en la qual destaca la contracció del nombre de propietaris, la macroextensió del sector del comerç i la indústria que en 1844 arriba al 53'5 % del total dels electors i la anòmala situació dels serveis que passen del 35'1% en 1837 (any en que va ser el primer sector) al 12'8 % en 1844.

No obstant això, crec que, com sempre, la vertadera situació del desenvolupament sectorial d'aquests anys ens ho donarà la mitjana; la qual ens presenta un marc radicalment diferent al dels pobles,³² mantenint la tradicional dicotomia Ciutat/Part Forana, encara que totalment previsible en aquest cas, tractant-se d'un tema socio-professional i dins la dinàmica funcional que això comporta.

Així, la mitjana de Palma ens indica que els propietaris són el grup més important, però el seu percentatge és només d'un 33'94%, molt enfora del 58'12 % que presenta la mitjana dels pobles; el sector que hem anomenat burgesia urbana, els comerciants i industrials, ocupa aquí el segon lloc, molt a prop dels anteriors amb el seu 30'57%; el tercer lloc és per als llogaters, o sigui els serveis, amb un 20'18 %, cosa lògica per ésser Palma el centre administratiu, no només de l'Illa sinó també de tota la Província de les Balears i que es correspon amb la interpretació anteriorment feta del binomi llogaters/serveis. Per aquest mateix motiu, és també lògic que les professions liberals mostrin un major percentatge que la resta de l'Illa, un 7'04% davant els 3'68% dels Pobles. La categoria que resta, els arrendataris, mostra igualment una clara singularitat respecte a la mitjana dels altres municipis de Mallorca, així a Palma el seu percentatge només arriba a un 8'26 % (el 21'79% pels Pobles), però això tot just referma la pròpia característica agrària d'aquest sector, que a diferència del propietari rural que pot llogar i viure a Palma, l'arrendatari ha de viure en o a prop de la terra que ha llogat.

Per la seva banda, la Llei Electoral de 1846 no ens ofereix, a diferència de la de 1837, la possibilitat d'establir una estructura socio-professional tan clara, ja que en establir les condicions necessàries per a ser elector, no distingeix entre la contribució territorial i el subsidi industrial, cosa que en el període anterior ens permetia diferenciar de manera precisa,

32 Francesc SÁEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 144 i 145.

La mitjana del període 1837-1844 pels Pobles va ser:

PROPIETARIS : 58'12 %

ARRENDATARIS : 21'79 %

COMERCIANTS I INDUSTRIALS : 11'20 %

SERVEIS : 5'19 %

PROFESSIONS LIBERALS : 3'68 %

els electors d'extracció agrària dels qui pertanyen al món comercial i industrial, cosa que ara sols ho podem fer amb aquells electors que, en el cens electoral, posi la seva professió, i això es veurà dificultat pel nombre dels que no indica res.

Amb tot i això, com podem veure en les Taules 6 i 7 (Quadres VII i VIII), amb les dades que tenim hem procurat mantenir l'esquema socio-professional ja establert amb dues modificacions: els propietaris i arrendataris apareixen junts en una categoria que des d'ara anomenarem categories AGRÀRIES i afegirem una de nova, malauradament massa nombrosa, on hi haurà aquells electors sobre els quals, el cens, no dona cap informació socio-professional.

A més, de tots els anys del període, n'hi ha dos, el 1848 i 1862, al principi i final d'etapa, els censos dels quals ens donen més informació detallada socio-professional i les seves gràfiques percentuals ens donen un estructura molt pareguda a la que dona la mitjana del període entre 1848 i 1862, és a dir, llevant els anys 1846 i 1864 per l'alt nombre d'electors en el grup NO INDICA. Per altra banda, durant aquest període tenim una referència molt important en el cens de 1854, que fet segons la Llei de 1837, ens dona la possibilitat de fer la comparació. Així veiem:

	Mitjana dels anys 1837-1844	Cens de 1854	Mitjana dels anys 1848 a 1862.
AGRÀRIES	42'4 %	23'62 %	34'81 %
COM-INDUST	30'57 %	32'37 %	37'23 %
SERVEIS	20'18 %	6'19 %	4'25 %
P. LIBERALS	7'04 %	26'41 %	17'33 %
NO INDICA	---	11'41 %	6'39 %

Aquest quadre ens diu com la Llei de 1846, d'arrel conservadora, no sols afectà al cos electoral en la disminució del nombre d'electors, sinó també en la distribució percentual dels distints sectors, on destaquen per damunt de tot les professions liberals que passen d'una mitjana, en el període 1837-1844, del 7'04 % al 17'33 % en aquesta època que tractem. La qual cosa, per altra part, no vol indicar que la Llei de 1846 hagi dut un augment del nombre del professionals liberals en el cens, sinó que pràcticament el seu nombre no es va veure reduït quan se'ls va exigir la meitat de la contribució que als demés, o sigui, 200 rs. vó., el que correspon a la quantitat que ja els hi demandava la Llei de 1837, i lògicament, mantenir-se quan els demés es redueixen equival a augmentar.

Un altre sector que sofreix també un canvi qualitatiu, encara que en aquest cas negatiu, es el de serveis, que passa d'un percentatge en el període 1837-1844, d'un 20'18% al 4'25 % a l'etapa conservadora, la qual cosa indica sens dubte que el nivell econòmic de les dites categories era globalment més baix.

Les altres categories, comerciants i industrials i agràries, encara que també veuen reduït el seu nombre, es mantenen percentualment dins uns marges més o manco similars a la situació de l'etapa anterior, per bé que amb una condició relativament desfavorable a les categories agràries, i més propícia pels comerciants i industrials.

Arribats aquí, hauríem esgotat les possibilitats informatives dels censos realitzats sota la Llei Electoral de 1846, si no fos perquè el de 1864, darrer sota aquesta Llei, afegeix una dada força determinant per a una legislació censatària; i és el fet de que en ell se'ns

indica la contribució, en reals de velló, que pagava cada elector, informació que, per altra banda, apareixerà a partir d'ara en tots els censos censataris.

Així veiem com el 1864 (veure Taules 10 i 11), la majoria dels electors -- 368 -- paguen manco de 1.000 rs. vó, 106 paguen entre 1.000 i 1.999 rs. vó, 103 entre 2.000 i 8.999 rs. vó, 15 entre 9.000 i 14.999 rs. vó, i 21 ho fan per més de 14.999 rs. vó. Els 26 electors que hi manquen ho són per l'article 16 de la Llei Electoral.

Aquests 613 electors, que són el 5'3 % dels veïns de Palma, pagaven una contribució de 1.465.646'08 rs. vó, és a dir, el 56'49 % del total de la contribució que pagava el cos electoral mallorquí; la qual cosa, si tenim en compte que els veïns de Palma només representaven el 24'31 % del total de Mallorca i que els electors contribuents ciutadans eren el 33'18 % del total de l'Illa, ens fa pensar que entorn a l'any 1864, les diferències econòmiques tradicionals entre Ciutat i Part Forana eren paleses a favor de la capital.³³

La Llei Electoral de 1865, va néixer de la mateixa Constitució que la Llei de 1846, la conservadora de 1845, encara que ara, les pressions polítiques i socials del moment, varen aconsellar al Govern l'inici d'una tímida obertura política que va possibilitar en la nova Llei els mecanismes correctors necessaris per a una certa ampliació del cos electoral.

No obstant això, des de la perspectiva socio-professional no va haver, pràcticament, cap canvi, i ens dona una informació similar a l'anterior, llevat del major nombre d'electors i que allibera les professions liberals de tota trava de contribució (per a ser electors). A més, també ara, igualment que amb la Llei anterior, el cens de Ciutat es fa amb força més exactitud que els de la resta de l'Illa, ja que únicament queden sense indicar el 35'41% de l'electorat de 1865 i el 32'41% del de 1867, -- en els Pobles, aquest percentatge és, en ambdós casos, del 87'8%.³⁴ Així, l'observació dels gràfics de la Taula ens mostren com a característica principal dos fets: l'augment del nombre absolut dels electors en totes les categories excepte en les agràries, i el manteniment de la situació dels percentatges llevat, lògicament, dels agraris; la qual cosa sumada a l'alt percentatge de NO INDICA, ens fa pensar que aquest pertany, en quasi la seva totalitat, a electors de rel agrària, car si sumem ambdós percentatges ens dona un altre molt aproximat al que dites categories mostraren en l'etapa anterior.

Per part de la quota de contribució (veure Taula 10 i 11), la Llei de 1865 va suposar pel cos electoral un augment sobretot entre els contribuents de menor capacitat econòmica -- dels 474 que a 1864 pagaven entre 200 i 1999 rs. vó. ara passem als 1.207 -- i entre els que ho eren segon l'article 19, o sigui, essencialment les professions liberals que passen dels 26 a 1864 als 234 a 1865. Els que paguen més de 2.000 rs. vó. són pràcticament els mateixos. Així, aquests 1336 electors contribuents, que ja són l'11'1% dels veïns de Palma i paguen una contribució de 1.863.359'61 rs. vó. que ara ja només representa el 47'78 % del total de la contribució que pagava el cos electoral mallorquí, ens referma l'opinió anterior de que les diferències econòmiques tradicionals entre Ciutat i Part Forana eren paleses a favor de la capital -- en 1865 els veïns de Palma representaven el 24'5% del total de Mallorca i els electors contribuents ciutadans eren el 30'09 % del total de l'Illa--.

33 Francisc SÁEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 209 a 21

34 Francisc SÁEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 218.

A més (veure Taula 13, Quadre XVI), entre els 50 majors contribuents de Ciutat, els 46 primers hi són també entre els 50 majors de Mallorca;³⁵ tots són propietaris (molts d'ells es declaren emfàticament *hacendados*), de tres s'indica que a més són comerciants: Sr. Joan Villalonga i Jordà, Sr. Jaume Miró i Granada i Sr. Rafel Pomar i Cortés i per altra banda, 39 són membres de la Noblesa.

Sota les Lleis Electorals de 1877 i 1878, sorgeixen uns censos amb els quals s'aconsegueixen les màximes cotes d'informació obtinguda al llarg del període censatari, tant quantitativament (els 2.779 electors de 1877 representen un 177% per damunt dels cens més elevat anterior al 1868, el de 1865), com qualitativament, puix que les dades socio-professionals que ens ofereixen només seran superades pels censos elaborats mitjançant lleis de sufragi universal.

Així (veure Taula 9), veiem com l'estructura socio-professional del cos electoral ciutadà d'aquests anys anteriors al 1890 es caracteritza per un accentuat domini dels propietaris que situen el seu percentatge entorn al 50%; el manteniment del sector industrial i mercantil, entorn al 35%; i la contracció dels serveis i professions liberals que es situen respectivament entorn al 4 i 10%, encara que aquesta no arriba als nivells de pràctica inexistència que es dona a la resta de l'Illa.³⁶

Si mirem ara les Taules 11 i 12, veurem com aquests censos, a més d'informar-nos de la quota que pagava cada elector contribuent i de si era per territorial o per subsidi industrial, ens els presenta en llistats separats, la qual cosa fa que aquesta classificació quedi molt més definida. Així, al principi de l'etapa, és a dir, el 1877, els 2.395 electors contribuents de Palma (i per tant sense comptar les capacitats segons l'article 15) que representaven el 19'6% del veïns, pagaven el 56'31% de les 568.654'17 pessetes que li tocava pagar a la totalitat del veïns de Palma; mentre que al 1885 aquest percentatge ha baixat al 37'69%, cosa que és clara senyal que la bona recuperació econòmica d'aquest període havia dut també una millora en el repartiment de la riquesa i una certa reducció de les tradicionals diferències entre la Ciutat i la Part Forana. A més, un altre punt ens referma que el creixement econòmic havia portat segurament una forta incidència en l'activitat comercial i productiva de tota l'Illa, car si el 1877, els electors ciutadans que ho eren per pagar subsidi industrial, representaven el 64'74% de les 219.579'18 pessetes que havien de pagar tots els comerciants i industrials de Palma, el 1885, han pujat la quota total de Ciutat per aquest subsidi a 254.374'59 pessetes, i els electors contribuents ara sols paguen el 39'47%.

Hi ha també, una altra característica que confirma que aquests censos siguin els millors de tota l'etapa censatària, i és que en aquests es varen incloure tots els electors majors contribuents reals de cada terme municipal. És a dir, un mateix nom podia aparèixer a diferents censos de diferents municipis, la qual cosa, si per una banda i políticament podia permetre a una persona votar a distints llocs, per altra, i des de un punt de vista social, ens ha permès saber que entre els 50 majors contribuents de Palma (veure Taula 13, Quadre XVII i XVIII) es troben alguns que a la vegada estaran entre els cinc majors contribuents de qualque municipi.³⁷

35 Francisc SÀEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 216 i 510.

36 Francisc SÀEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 239 a 249.

37 Francisc SÀEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 509 a 542.

Aquests són:

- * Sr. Faust Morell: Alaró i Bunyola.
- * Sr. Ignasi Fuster i Forteza: Sineu, Escorca i Bunyola.
- * Sr. Faust Gual de Torrella: Binissalem, Petra i Esporles.
- * Sr. Marquès de Vivot: Búger, Inca, Selva, Sant Joan, Vilafranca, Lluçmajor, Santa Maria i Bunyola.
- * Sr. Comte d'Ayamans: Lloseta, Son Servera i Lluçmajor.
- * Sr. Lluís Burgués i Zaforteza: Llubí i Manacor.
- * Sr. Pere Verí: Llubí i Sant Joan.
- * Sr. Comte d'Espanya: Llubí, Maria i Santa Eugènia.
- * Sr. Pere Rosiñol i Zagrana: Maria.
- * Sr. Felip Fuster: Inca i Capdepera.
- * Sr. Marquès de Campofranco: Sant Joan.
- * Sr. Comte de Montenegro: Vilafranca, Puigpunyent i Bunyola.
- * Sr. Comte de San Simón: Porreres i Bunyola.
- * Sr. Felip Villalonga: Porreres, Puigpunyent i Esporles.
- * Sr. Josep Quint i Zaforteza: Capdepera, Banyalbufar i Bunyola.
- * Sr. Marquès de Bellpuig: Artà.
- * Sr. Jaume Ballester d'Oleza: Santa Maria.
- * Sr. Marquès de la Romana: Calvià.
- * Sr. Jordi Fortuny: Estellenes i Esporles.
- * Sr. Joan Palou de Comasema: Bunyola.

Per altra banda, dels 50 major contribuents de Palma, a 1877, dotze ho eren per subsidi industrial, mentre que a 1885 només en trobem vuit. Entre aquests, els majors contribuents foren Sr. Gabriel Bauzà i Muntaner i Sr. Joan Nicolau, sobretot el primer, que si a 1877 ocupa el lloc 22è de la llista, a 1885 és ja el 13è. Finalment, 21 a 1877 i 16 a 1885, són membres de la Noblesa.

Passant finalment a la darrera dècada del segle, les llistes electorals fetes per sufragi universal ens donen una estructura socio-professional que ja no només es pot aplicar al cos electoral, sinó també a la comunitat tota de Palma.

Mirem ara el següent esquema i comparem-ho amb el Quadre XX de la Taula 13.

Percentatge mitjà dels anys 1890 i 1899				
	AGRÀRIES	COM-INDUS.	SERVEIS	P. LIBERALS
		68'3 % 20'3 %	5'2 %	2'4 %
MALLORCA ³⁸				
		77'7 % 12'8 %	3'9 %	5'3 %
	AGRÀRIES	COM-INDUS.	SERVEIS	P. LIBERALS
Percentatge mitjà del període censatari				

La seva lectura és senzilla, el sufragi universal va fer retrocedir l'electorat agrari davant l'avanç de l'electorat d'arrel industrial o comercial, el qual significa, entre altres, que Palma assoleix per a sí encara més protagonisme que en èpoques passades, degut a la importància que aquest darrer sector tenia a Ciutat davant els demés, puix arriba a conformar el 32% de l'electorat ciutadà. En els altres sectors, l'augment del percentatge de l'electorat provenint dels serveis, força important a Palma entorn del 14%, és un índex més de la

"modernització" de l'estructura social illenca; mentre que el percentual de les professions liberals (a Palma serà relatiu) és conseqüència lògica de la seva pròpia situació, car ja hem vist com al llarg del règim censatari, les professions liberals varen tenir manco problemes, a l'hora d'inscriure's en el cens, que les altres categories sòcio-professionals, la qual cosa va suposar, a les acaballes del segle, que el seu nombre augmentés relativament menys que les altres, és a dir, si prenem com a referència l'any 1877 (recordem que té el cos electoral més nombrós del període censatari), amb els seus 2.779 electors en total i els 257 professionals liberals en particular, veiem com mentre que als primers, els 15.794 de 1899 els hi suposa un increment d'un 568'33%, els 700 dels segons en aquest mateix any, només representa el 272'37 % d'augment; per tant, perd percentatge relatiu. També aquí hi ha que afegir el fet de que molts de propietaris eren també professionals liberals (sobretot missers) i per això, encara que fos en nombre limitat, l'adscripció a aquell grup feia minvar de qualque manera aquest.

Per altra banda, durant aquesta dècada, l'agricultura mallorquina sofreix una forta deterioració provocada per l'arribada de la fil·loxera entorn del 1891, la qual cosa no només té com a conseqüència una contracció del creixement demogràfic (veure Taula 1), que romp l'evolució positiva dels anys 1875 a 1887 -- +16'1 punts-- que queda durant el període de 1887 a 1900 en només +6'9 punts (lògicament aquí influeix també l'emigració i la Guerra de Cuba i Filipines); sinó que també provoca una reestructuració de les categories sòcio-professionals com podem veure en la Taula 15.

Així, veiem com, dins el sector agrícola, els grans propietaris perden percentatge davant els conradors (petits propietaris) i els jornalers, els quals, si mantenen el seu és, possiblement, gràcies a la immigració interior, és a dir, dels pobles cap a Palma; mentre que els altres sectors tots gaudeixen d'un saldo positiu, destacant entre els comerciants i industrials els mariners, sabaters, fusters i picapedrers (els teixidors, que són una de les professions majoritàries tenen una pèrdua de 0'24 punts); en els serveis, els empleats, criats, cotxers, dependents i militars; i en les professions liberals, els clergues, pilots i estudiants.

Aquestes llistes electorals fetes segons la Llei de sufragi universal de 1890 ens donen també una altra informació molt interessant per acabar de perfilar el retrat de l'elector ciutadà de finals de segle XIXè, i és el seu grau d'alfabetització. Així, el Cens de 1900 de la Població d'Espanya de la Direcció General de l'Institut Geogràfic i Estadístic, diu per a Balears que només el 22'07% de la població està alfabetitzada, encara que si només tenim en compte els homes, aquest percentatge puja al 27'7%. Ara bé, els cens electoral del 1899, dóna per a Palma les següents dades:

ELECTORS ALFABETITZATS ³⁹					
	nº	% sobre electors	% sobre població	% sobre veïns	% sobre homes
1899	3205	20'29	5'01	21'4	10'6

(Els percentatges s'han fet sobre la població de 1900).

39 Francisc SAEZ ISERN: Dades pròpies tretes de :* Cens de la Població de Espanya de 1900 de la Direcció General de l'Institut Geogràfic i Estadístic.

* Cens Electoral de 1899. Bolletí Oficial de la Província de les Balears, del dia 15 de juliol de 1899.

Analizant doncs aquestes dades, veiem com la situació cultural de l'electorat de Palma està, a final de segle, bastant per sota de la general de Balears, i pitjor encara si la comparem amb el nivell d'alfabetització dels homes majors de 20 anys que dóna l'Institut Geogràfic i Estadístic per a la generalitat d'Espanya, el 52'1%.

DINÀMICA DE LES ELECCIONS

En aquest tercer capítol tractarem de reflectir la dinàmica dels cos electoral ciutadà en la situació definitiva que li dóna la seva raó de ser, és a dir, en la lluita electoral per a guanyar l'acta acreditativa de pertànyer a l'elit entre l'elit. No obstant això abans d'entrar de ple dins l'anàlisi de les diferents i successives situacions, hi ha que aclarir un punt que consider bàsic per a una precisa comprensió de l'estudi com a bloc, és a dir, aclarir el què no es vol fer, perquè, així, quedi més delimitat l'abast d'aquest treball:

No serà una anàlisi del comportament polític dels partits que a un moment o un altre varen participar en el joc polític, sinó dels electors i elegits; ja que consider que fer el primer, només es possible si l'estudi avarca bàsicament la dinàmica electoral municipal i provincial, és a dir, amb l'estudi dels processos electorals per a obtenir representació a Ajuntaments i Diputació Provincial, on, entre altres coses, el fenomen *cunero*⁴⁰ no falsejava la força real "mallorquina" dels partits; i la nostra eina han estat els censos per a eleccions a Corts Generals, que sí ens permeten el segon.

Aclarit aquest punt, passem a l'estudi de la mecànica de la problemàtica electoral.

Els anys amb els quals comencem aquest estudi es troben immersos en una època que Carles Marichal anomena encertadament de "les revolucions".⁴¹ Són els qui varen veure la primera formació dels nuclis del que després serien els grans partits del XIXè, el Moderat i el Progressista, i fins i tot els embrions dels més llunyans moviments "demòcrata" i "republicà federal" que tan important paper exerciren durant el sexenni revolucionari de 1868-1874.

Aquesta situació manté a Mallorca una evolució paral·lela a la de la resta de l'Estat; és a dir, les Lleis Electorals censatàries determinaren un cos electoral format majoritàriament per propietaris agraris, dels quals els més adinerats pertanyen a la noblesa, amb un cert afegit de grans comerciants i professions liberals, als quals s'afegia una forta injecció de saba *cunera*; polaritzats tots, molt més entorn d'un sentit, moderat, progressista, demòcrata o republicà, del quefer polític, encarnat en un grup de preeminents conciutadans o qualque personalitat d'àmbit estatal, que en l'estructura orgànica d'un partit polític.

Durant el període de 1837-1844, amb vigència de la Llei Electoral de 1837, de caràcter progressista, a Mallorca va dominar el component moderat. Així en el any 1837, amb un govern progressista a Madrid, el d'Eusebio Bardaxí Azara, s'enfrontaren a Mallorca dues candidatures, la moderada i la progressista. La primera era també coneguda per la del Partit Monàrquic Constitucional, mentre que els segons s'anomenaven a sí mateixos

40 La paraula *cunero* s'aplicava al Diputat electe per un districte amb el qual no el lligaven més vincles que els de la recomanació oficial.

41 Carlos MARICHAL: *La revolución liberal y los primeros partidos políticos en España: 1834-1844*, Madrid, 1980, 17.

Constitucionalistes Purs de 1837 o igualment, Candidatura del Progrés Susceptible;⁴² encara que també se'ls anomenava exaltats.

Aquestes candidatures són una mostra de la debilitat orgànica de l'estructura partidària, ja que si per una part es presenten a la premsa sota l'epígraf més comú de "alguns electors", per altra inclouen persones que, o bé no ha estat consultada sobre el seu desig d'estar a la llista⁴³ o, com és bastant comú, el mateix nom apareix a candidatures de signe contrari.

Les primeres candidatures estigueren formades pels següents electors⁴⁴:

CAN. MONÀR. CONSTITUCIONAL	CANDIDATURA PROGRESSISTA
DIPUTATS	
Sr. Comte d'Ayamans, propietari.	Sr. Juan Calixto de Ogeda.
Sr. Pere J. Morell, misser	Sr. Rafel Trias, militar.
Sr. Manuel Valarino, comerç.	Sr. Llorenç Coll, jutge.
Sr. M. Salvà Cardell, comerç.	Sr. Antoni Bardaxí, propiet.
Sr. J. Burgués Zaforteza, propie.	Sr. Pau Sorà, comerç.
Sr. Nicolau Ripoll, misser	Sr. Joan Galens, comerç.
Sr. Antoni Planas, misser	Sr. Felip Puigdorfila, prop.
Sr. Narcís Mercadal, propiet.	Sr. Josep Fonticheli, misser.
SENADORS	
Sr. P. González Vallejo, Bisbe.	Sr. Joan Peretó de Vidal.
Sr. Joaquín Rey, Regent. Audi.	Sr. José Landero, ex-Ministre.
Sr. N.M. Garelli, ex-Ministre.	Sr. Pere Rotger.
Sr. Pere Josep Moyà, comerç.	Sr. Pere J. Alemany, militar.
Sr. I. Truyols Villalonga, militar.	Sr. José M. Calatrava, ex-Ministre.
Sr. Joan A. Fuster, propiet.	Sr. Joan Massanet, propiet.
Sr. Comte de Santa Coloma.	Sr. Jaume Sureda, propiet.
Sr. Josep Camps i Soler.	Sr. Rafel Garcias Amer.
Sr. Ignacio Balanzat, ex-minis.	Sr. Bartomeu Borràs, propiet.

Ambdues candidatures sofreixen posteriorment alguns canvis. A la moderada apareixen nous noms com Sr. Bartomeu Borràs (que abans estava a la progressista), el Vescomte de San Simón, Sr. Andreu Castelló, Sr. Antoni Gelabert, el Comte de Luchana, Sr. Pere Jeroni Alemany (també abans a la progressista), el Comte d'Almodovar, Sr. Jaume Sureda i Moragues (abans a la progressista), Sr. Joan Massanet (abans a la progressista) i Sr. Joan Vidal.

A la progressista també apareixen nou noms com Sr. Ramon Fàbregues, Sr. Onofre Gradolí, Sr. Estanislao Lluís Piñano, Sr. Pere Jaso, Sr. Joan Baptista Moragues, Sr. Joan Reus, Sr. Lluís Ferrà, Sr. Jacint Feliu Bonet, Sr. Antoni Cabrer (capellà de Sant Nicolau),

42 *Diario Constitucional de Palma de Mallorca*, del 18 d'octubre de 1837.

43 *Diario Constitucional de Palma de Mallorca* del 10 de setembre de 1837. A un comunicat remès pel Sr. Joan Bautista Moragues, aquest afirma que l'han inclòs a la candidatura progressista sense la seva voluntat. Idèntica situació al-lega Sr. Onofre Gradolí. En el mateix periòdic del 13-09-1837, Sr. Josep Estade Omar s'expressa igual que els anteriors.

44 *Diario Constitucional de Palma de Mallorca*, del 4 i 14 d'octubre de 1837.

Sr. José María Domínguez, Sr. Joan Mut, Sr. Josep Maria Bremon, Sr. Melcior Bestard, Sr. Josep Estade Omar i Sr. Miguel Beck.

L'enfrontament dialèctic és fort. Els progressistes titllen els moderats d'assassins, retrògrads, aristocràcia guillada, carlins, estacionaris, fusionistes (curiosament aquest adjectiu arribarà a canviar de camp), etc.;⁴⁵ mentre que els moderats acusen als seus adversaris de no tenir noms il·lustres a les seves files i que per això han d'enganyar a l'electorat amb noms que no combreguen amb les seves idees o amb polítics forasters com és el cas del Sr. José Landero Corchado, si bé no se'l critica com a *cunero* sinó per la seva relació amb el ministeri Calomarde.⁴⁶

Finalment, en el Diari Constitucional del 19 d'octubre del citat any, apareix una carta d'un elector que té certs matisos d'actualitat, car es queixa de que a Palma es coneixen fins i tot els resultats de les eleccions de Bilbao malgrat els nombrosos problemes que tenen per allà (guerra carlina), mentre que a Balears ni tan sols se sap quan es faran les eleccions.

Aquestes es realitzaren finalment el novembre amb la victòria de la candidatura moderada a tota Mallorca. De Palma no tenim les seves dades parcials.

A les eleccions de juliol-agost del 1839 tornaren a guanyar els moderats pràcticament amb els mateixos noms, encara que contaren amb una bel·ligerància més efectiva del Govern mitjançant la labor del governador Sr. Juan Bautista de Lecuna; per la seva banda els progressistes, ara anomenats del Progrés Legal Constitucional, presenten ja un grup de personalitats que mantindran el seu protagonisme polític durant un llarg període de temps.

La lluita és, durant aquest any, molt més igualada malgrat la victòria moderada. La candidatura progressista obté vot a la majoria dels pobles, fins i tot, guanya a qualque d'ells, com Soller, Sineu, Santa Margarida, Alcúdia, Pollença, Campanet i Sa Pobla. A Palma també varen guanyar els progressistes encara que amb uns resultats molts justs, com es pot veure en el quadre següent⁴⁷

CAN. MONÀR. CONSTITUCIONAL		CANDIDATURA PROGRESSISTA	
DIPUTATS			
Sr. Comte d'Ayamans	305 v	Sr. Felip Puigdorfila	356 v
Sr. Pere J. Morell	299 v	Sr. Josep Villalonga	336 v
Sr. J. Burgues Zaforteza	293 v	Sr. Rafel Trias	338 v
Sr. M. Salvà Cardell	302 v	Sr. Fèlix Campaner	348 v
Sr. Nicolau Ripoll	305 v	Sr. Antoni Coll	338 v
Sr. A. Orfila Rotger	296 v	Sr. Fsc. Preto Neto	332 v
Sr. Ignasi Arabí	298 v	Sr. Joan Eymar	341 v
Sr. Pere Garcias	301 v	Sr. Bartomeu Rosselló	334 v
SENADORS			

45 *Diario Constitucional de Palma de Mallorca*, del 18 d'octubre de 1837.

46 *Diario Constitucional de Palma de Mallorca*, del 17 d'octubre de 1837.

47 *Diario Constitucional de Palma de Mallorca*, del 30 d'agost de 1839.

Sr. Manuel de Soria	291 v	Sr. Santos San Miguel	314 v
Sr. Bernat Fuster	306 v	Sr. F. Garcia de Luna	344 v
Sr. F. de P. Figueres	289 v	Sr. Jaume Sureda	350 v

En 1840 de nou el partit Monàrquic Constitucional guanya les eleccions a Mallorca, encara que, ara, per primera vegada, inclogui entre els seus candidats a diputats a dos *cuneros*, Sr. Francisco J. Isturiz i Sr. Manuel Montes de Oca (el *cunerisme* entre els candidats al Senat era pràctica molt corrent, tant entre moderats com progressistes). La resta de les personalitats presentades són les de sempre. El mateix succeeix amb la candidatura progressista, que presenta pràcticament el mateix cartell que en el 1839, llevat dels Srs. Eymar i Rosselló i la inclusió del Sr. Marià Arabí per a diputat. La terna progressista per a l'elecció d'un senador és totalment *cunera* puix està formada pel duc de La Victoria, Sr. Santos San Miguel i Sr. Francisco de Paula García de Luna.

La victòria moderada tornà a ser aclaparadora manco a Sineu, Campanet, Sa Pobla, Pollença i Santa Margarida (aquí els moderats no aconseguiren ni un sol vot) on guanyaren els progressistes. A Palma aquest any la victòria va ser moderada per 490 vots davant els 256 pels progressistes.

A setembre de 1840 la revolució d'Espartero provocà l'arribada al poder dels progressistes i per tant, a Mallorca, també es fan amb la important clau de poder que era el Govern Civil (Sr. Josep Miquel Trias), la qual cosa, en la lògica electoral i en la pràctica comú del moment, va obrir la porta a la primera victòria progressista en unes eleccions a Corts --febrer-març de 1841 --, facilitada a més per la no participació electoral del partit moderat.

A 1843, el partit Monàrquic Constitucional, ja recuperat, torna a la lluita electoral amb un manifest en el que diu que la seva bandera serà:

*Constitución de 1837 franca y religiosamente observada, (...) que reine la excelsa e inocente doña Isabel II al cumplirse la edad de sus catorce años, (...) independencia del país de cualquier influjo extranjero, (...) conciliación de los recíprocos intereses materiales de todas las provincias, (...)*⁴⁸

Això no obstant, a Mallorca alguns moderats pretengueren una operació més ambiciosa i cercaren la unió amb progressistes "que siguin liberals de bona fe i exempts de tota classe de compromisos amb el Govern", aconseguint, a una reunió en el ex-convent de Santa Margarida (a Palma), que sorgeixi la següent candidatura sota el nom d'independent constitucional:

DIPUTATS	SENADORS
Sr. Jacint Domènech, propietari	Sr. Martí M. Boneo, propietari
Sr. Nicolau Ripoll, misser	Sr. Jordi T. Làdieo, comerç
Sr. Pere Gacias, misser	Sr. Bartomeu Rosselló, propiet.
Sr. Pau Sorà, comerç	
Sr. Marquès d'Albranca, propiet.	
Sr. Nemesi Pombo, periodista	

Aquest fet és important perquè és el moment en que apareixen les primeres diferències en el si del partit progressista del qual, lentament, s'aniran diferenciant dos grups: els governamentals, anomenats del progrés legal, i els radicals que posteriorment evolucionaran cap el republicanisme i que formaran el partit democràtic.

Amb tot i això, les eleccions les varen guanyar els progressistes del Progrés Legal, tant el febrer com el setembre de 1843, ara amb el aclaridor nom de Partit Parlamentari. Igualment a Palma, encara que aquí les mangarrufes usuals degueren ésser inclús massa llampanants pel que s'usava, com es veu a una carta de la candidatura moderada en el Diari Constitucional del 12 d'octubre de 1843:

(...) y como nuestra escuela no ha sido nunca la de echar papeletas en las urnas de seis en seis, ni la de aumentar con proletarios sin voto las listas electorales, ni la de formar mesa con un solo alcalde y remitir acta de haber votado 100 electores que ni siquiera se habían presentado, de ahí el resultado de las votaciones de Palma que tanta alegría os ha proporcionado (...)

En 1844, amb tots els ressorts del poder en mans moderades, aquests llancen una poderosa campanya electoral fortament sostinguda pel Govern Civil, on el mateix governador, Sr. Joaquim Maximilià Gibert, envia circulars als electors en las quals es fa propaganda de la candidatura ministerial. Davant aquesta situació, els progressistes s'abstenen i guanyen els moderats.

Finalitza aquí l'etapa regida per la Llei de 1837. Durant aquest període, els comissionats dels districte electoral de Palma davant la Junta Electoral varen ésser⁴⁹:

- 1837 : Sr. Pere Gacias, propietari i misser.
Sr. Francesc de Paula Figueras, Mariscal.
- 1839 : Sr. Josep Miquel Trias, propietari.
Sr. Francesc Sancho, propietari
- 1840 : Sr. Miquel Alemany i Marcel, propietari.
Sr. Gabriel Verd, contribuent en 200 rs.vó.
- 1841 : Sr. Marià Pujol, propietari.
Sr. Miquel Vich, contribuent en 200 rs.vó.
- 1843 (febrer) : Sr. Francesc de la Peña, llogater.
Sr. Bonifaci Amorós i Mirambell, propietari.
- 1843 (setem.) : Sr. Miquel Amer, propietari.
Sr. Bartomeu Marià Bauzà, contrib. en 200 rs.
- 1844 : Sr. Jaume Lluís Garau, contribuent en 200 rs.
Sr. Pere Onofre Mataró, propietari.

La Llei Electoral de 1846 va reduir el Congrés dels Diputats a un grup de grans terratinents, alts funcionaris, generals, banquers i capitalistes; mentre el Senat deixava de ser electe i passava a ser de nominació personal del Rei. En aquest ambient se succeeixen

49 Veure: * *Bolletí Oficial Balear*: nº 750. Any 5è. 19-12-1837; nº 1019. Any 7è. 07-09-1839; nº 1094; Any 8è. 29-02-1840; nº 1254. Any 9è. 06-03-1841; nº 1573. Any 11è. 21-03-1843; nº 1843. Any 11è. 19-10-1843; nº 1814. Any 12è. 03-10-1844.

quatre eleccions en les quals els moderats imposen majoritàriament la seva força, mentre els progressistes han d'acontentar-se amb qualque èxit parcial que els doni algun diputat.

Així, a les eleccions de 1846 (veure la Taula 16), el Partit Moderat (comença a guanyar adeptes la denominació de Partit Conservador) guanya les actes de Diputats a tres districtes: Valldemossa, Inca i Felanitx, mentre que els progressistes ho fan a PALMA i Manacor. A PALMA els resultats varen ésser de 296 vots pel progressista Sr. Josep Miquel Trias i 137 pel conservador Sr. Gregori Oliver.

El 1850 la victòria moderada (ara amb el nom de Partit Moderat Ministerial) és absoluta. El pes polític institucional que els conservadors han abocat en les eleccions és tal que els progressistes són conscients de les seves poques possibilitats, la qual cosa fa que alguns retiri la seva candidatura el mateix dia de les votacions com a protesta davant el descarat frau electoral.⁵⁰ A PALMA va ser on els hi va anar millor i així i tot el Progressista Sr. Josep Miquel Trias va perdre per 76 vots davant el moderat Sr. Bernat Fiol que va aconseguir 236 vots.

Les eleccions de 1851 es realitzen dins el mateix clima d'acusacions progressistes de frau electoral. La candidatura ministerial es presenta sota el lema: ECONOMIA, MORALITAT I CONCILIACIÓ; mentre que la progressista ho fa amb: TRON CONSTITUCIONAL D'ISABEL II AMB L'ORDRE, PROGRÉS, ECONOMIES, LEGALITAT I JUSTÍCIA. La victòria final és per als conservadors que guanyen als districtes de PALMA, Valldemossa, Inca i Felanitx, mentre que els progressistes només ho fan a Manacor. En el districte de Palma guanya el moderat Sr. Pere Felio Perelló amb 192 vots, encara que el progressista Sr. Trias torna a fer un bon paper amb 148 vots.

El 1853, les eleccions es realitzen enmig d'un difícil ambient per als dos gran partits. Els progressistes han d'enfrontar-se a la cada volta més emergent força del Partit Democràtic, mentre que en el camp dels conservadors, la candidatura oficial, que ara torna a dir-se monàrquica constitucional, ha d'enfrontar-se a personalitats moderades que es presenten a les eleccions sota l'etiqueta d'independents mallorquins. Els governamentals guanyen a Valldemossa, Inca, Manacor i Felanitx, en tant que els progressistes ho fan a PALMA amb la figura del Comte de San Simón que treu 169 vots davant els 114 del conservado Sr. Fermí Figueras. L'independent Sr. Pere Joan Morell i Rullan només treu un vot.

La revolució de 1854 romp el cicle moderat i provoca la tornada al poder dels progressistes que convocaran eleccions a Corts Constituents, però utilitzant la Llei Electoral de 1837. En aquestes eleccions l'entesa entre moderats i progressistes (tant uns com els altres procuraven distanciar-se dels seus correligionaris absolutistes i radicals), va fer sorgir un nou partit liberal, que prengué el nom d'Unió Liberal i que, lògicament, com era governamental i no tenia oposició, va guanyar les eleccions. A Palma els resultats de la candidatura guanyadora de la Unió Liberal varen ésser⁵¹:

Sr. Comte de San Simón	645 vots.
Excm. Sr. Facundo Infante	635 vots.
Sr. Fèlix Campaner	477 vots.

50 *El Genio de la Libertad* del 25 d'agost de 1850, i del 12 de maig i l'1 de juny de 1851.

51 *El Genio de la Libertad* del 4 de novembre de 1854.

Sr. Comte d'Ayamans	426 vots.
Sr. Francesc Preto i Neto	415 vots.
Sr. Ramon Pérez	401 vots.
Sr. Josep Villalonga i Aguirre	387 vots.
Sr. Marquès de la Bastida	325 vots.
Sr. Miquel Salvà i Cardell	222 vots.
Sr. Antoni Maria Sureda	228 vots.
Sr. Rafel Saura i Aymar	214 vots.
Excim. Sr. Agustí Nogueras	71 vots.

Tornats el conservadors al poder, la restauració del règim de 1845 creà un camp polític que a Mallorca donarà joc a quatre agrupacions polítiques: Partit Monàrquic Constitucional (conservador), Unió Liberal, Partit Progressista i Partit Monàrquic Pur (absolutistes de caire carlí), deixant defora els demòcrates i els absolutistes isabelins. Així, a les eleccions de 1857, la victòria fou netament conservadora i les candidatures liberal i progressista varen sofrir una forta derrota. A PALMA el candidat conservador Sr. Llorenç Vicens va obtenir una ampla victòria amb 181 vots davant els 95 del progressista Sr. Narcís Ametller.

El 1858, la decidida actitud intervencionista del Govern de la Unió Liberal fa que, a Mallorca, aquest partit guanyi les eleccions en tots els districtes llevat d'Inca, on guanya el candidat moderat, el *cunero* Sr. Antonio López. A PALMA, on els dos principals adversaris, el conservador Sr. Joaquim Caro i el Sr. Narcís Ametller, que ara ja no és progressista sinó que es presenta pel partit Unió Liberal, empaten a 163 vots. Repetida l'elecció, va guanyar, lògicament, el candidat de la Unió Liberal per 235 vots davant els 233 del moderat Sr. Caro.⁵²

A partir d'ara i fins a l'arribada de la revolució de 1868, les eleccions es transformaran en un pur tràmit governamental. La Unió Liberal copa totes les eleccions, és a dir, les de 1863, 1864, 1865 i 1867, mentre que els progressistes i el Partit Demòcrata es retreuen de tota participació, acusant al Govern del falsejament sistemàtic del règim constitucional. Els moderats, sense arribar al retraïment, es presenten com a independents, però amb resultats quasi nuls com es pot veure fàcilment en el Quadre XXVI de la Taula 16.

Aquesta situació es romp amb l'arribada de la revolució de 1868 i posteriorment amb la República, fets que, amb altres, duen la substitució del sufragi censatari per l'universal, punt d'inflexió política que ens porta a dues conseqüències fonamentals:

*La política s'ha acostat al poble, el qual ha adquirit un important nivell de conscienciació político-social.

*Els demòcrates han pres contacte amb el poder.

Això fa que la tornada al règim electoral censatari amb la Llei Electoral de 1878 dugui un dinamisme polític caracteritzat per la clara intenció governamental d'excloure del joc polític els extrems, és a dir, republicans i absolutistes (isabelins i carlins), o com a mínim fins que el nou règim estigui completament configurat i pugui reassumir-se un sufragi universal perfectament controlat.

⁵² Juan LLABRÉS BERNAL: *Noticias y relaciones históricas de Mallorca. S. XIX. I (18011-1820)*, Palma, 1962, I, 861.

Conformen aquest darrer període censatari quatre confrontacions electorals, en els anys 1879, 1881, 1884 i 1886, que a Mallorca s'ajusta també a la pràctica estatal de repartiment del poder entre conservadors (que ara es diuen Partit Liberal Conservador) i progressistes (amb el nom de Partit Liberal Fusionista) --veure Quadre XXVII, Taula 16--. Això fa que ara el paper d'oposició no el faci mai un d'aquests partits, sinó els demòcrates, o, millor dit, la facció demòcrata republicana possibilista, per l'esquerra; i els independents conservadors per la dreta.

El 1879 guanyen els conservadors, mentre que els progressistes s'abstenen obeint al pacte Cànovas/Sagasta pel qual la victòria tocava al seus adversaris.⁵³ La vertadera oposició varen ésser els demòcrates, o millor dit la facció demòcrata republicana possibilista que va presentar com a candidatura al Sr. Joaquim Fiol i al Sr. Eusebi Pascual i Orrios, i que va aconseguir en la persona del primer un excel·lent sisè lloc amb 1.711 vots. On aquesta candidatura demòcrata va tenir més acceptació va ser a PALMA, on va quedar en segon lloc amb 452 vots i només superat pels 480 del conservador Sr. Joaquim Togores. Els demòcrates es varen veure perjudicats per la seva pròpia desunió, ja que el grup republicà federal del Sr. Antoni Villalonga Pérez havia anunciat el seu retraïment.

Les eleccions de 1881 es mantenen dins la mateixa tònica de control governamental; no obstant això, dues notes la caracteritzen: en el si del Partit Liberal Fusionista passa a primer lloc la figura del Sr. Antoni Maura en perjudici del fins llavors cap de fila Sr. Jeroni Rosselló i es manifesta un pacte entre aquests i els demòcrates radicals i possibilistes, que deixa com a única força d'oposició real (als conservadors els toca el torn de no guanyar), els republicans federals. A Mallorca la candidatura demòcrata fusionista obtingué, quatre actes de Diputats, tres per als liberals fusionistes, Sr. Mateu Gamundí, Sr. Antoni Maura i Sr. Enric de Mesa, i una per al demòcrata possibilista Sr. Joaquim Fiol. Els republicans federals varen treure resultats molt apreciats a Sa Pobla, Artà, Campos, Andratx, Felanitx i Palma. Així, a Ciutat, les votacions es varen mantenir dins la línia oficial, però amb unes certes característiques particulars, ja que els guanyadors clars varen ésser els demòcrates, tant el possibilista Sr. Joaquim Fiol, que amb 565 vots va ser el candidat més votat, com el radical Sr. Ramon Obrador que va quedar en segon lloc amb 467 vots. En tercer lloc va quedar el Liberal conservador Sr. Josep Cotoner amb 409 vots i després venen els liberals fusionistes que gràcies al vot dels pobles varen obtenir acta de Diputat. El republicans federals no varen tenir massa bons resultat llevat possiblement del Sr. Alexandre Rosselló que va rebre 136 vots.

En les eleccions de 1884 i 1886, continuà l'alternança de poder dirigida des de Madrid, ja que en el primer anys són els liberals conservadors el vencedors, però respectant l'acta del Sr. Antoni Maura; mentre que el 1886 és la coalició fusionista possibilista la que guanya quatre actes però respecta la del liberal conservador Sr. Josep Cotoner i Allendesalazar, Comte de Sallent.

53 El pacte entre Cànovas i Sagasta queda palès amb les xifres que a nivell estatal ens ofereix Martínez Cuadrado:

Eleccions	1879	1881	1884	1886
Republicans	7	32	5	22
Lib. Fusionistes	63	297	67	288
Lib. Conservadors	293	39	318	67
Altres	26	24	2	15

Miguel MARTINEZ CUADRADO: *La Burguesia conservadora (1874-1931)*, Madrid, 1983, 39

Finalment, d'aquesta etapa censatària, ens cal parlar d'un important problema de tota elecció: la participació i, lògicament, l'abstenció electoral,⁵⁴ ja que, com deia Mirabeau "el silenci dels pobles és eloqüent lliçó pels monarques" i aquest silenci era molt més eloqüent a un règim electoral censatari on només un seleccionat grup de ciutadans podia intervenir amb la seva decisió electoral en la política del moment.

A Palma, durant els anys en què va regir la Llei Electoral de 1837, de 1837 a 1844 i l'any 1854, la mitjana de participació va ser d'un 38'74 %, inferior a la de Mallorca, que estava en el 48'4 %, i bastant enfora de la d'Espanya, que arribava al 66'7%.⁵⁵

De l'etapa regida per la Llei Electoral de 1846, des de 1846 a 1864, Palma té una mitjana de participació del 55'08%, superior a la de l'etapa anterior, però encara bastant enfora de les mitjanes de Mallorca i Espanya --60'4% la primera i 65'4% la segona--.

Durant els anys 1865 i 1867, regits per la Llei Electoral de 1865, l'abstenció va reflectir perfectament el cansament que la fórmula política sortida de la Constitució de 1845 havia produït al cos electoral. I això tant a Espanya (52'5%) com a Mallorca (31'3%); però a Palma encara es més baixa, ja que, aquesta, el 1865 va ser d'un 25'2% i la de 1867 d'un 25'09%.

Les dades de participació del període regit per la Llei Electoral de 1878, les eleccions de 1879, 1881, 1884 i 1886, ens mostren una participació que a Palma continua estant molt enfora de la de Mallorca (57'6%) i encara més de la d'Espanya (71'12%).

Per altra banda, fent un estudi socio-professional de totes aquelles persones que varen veure realitzat en la seva persona l'objectiu de tot sufragi, és a dir, el que l'urna designés el seu nom, encara que no guanyés, ens queda el següent quadre⁵⁶:

PROPIETARIS	28'4%	MILITARS	18'9%
MISSERS	13'2%	COMERCIANTS	7'5%
ALTS FUNCIONARIS	10'1%	INDUSTRIALS	4'4%
ALTRES P. LIBERALS	6'3 %	BISBES	0'6%
SENSE INFORMACIÓ			10'1%
CUNEROS			25'3%
NOBLESA MALLORQUINA			18'3%

Així veiem com els propietaris formen el principal grup detentor del poder polític, la qual cosa s'accentua més si tenim en compte que a més d'aquest 28'4 % que es declarava únicament propietari, molts d'altres --sobre un 17%-- es declara també comerciant, misser, militar, etc., cosa que faria pujar el percentatge entorn del 46%.

Això no obstant, aquest percentatge no es pot considerar excepcional ja que estem dins una situació censatària. Els militars, en canvi, si ens donen un percentatge excepcional per la part baixa, és a dir, en realitat és molt més alt, ja que una bona part del 25'3% dels *cuneros* eren militars. Per altra banda, el problema de que una quarta part dels elegits no siguin balears queda ben reflectit en la següent frase que copiem del diari *La Opinión* del dia 18 d'abril de 1884 :

54 Francesc SAEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 444 a 447.

55 Francesc SAEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 316 a 320.

56 Francesc SAEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, Pàgs. 310 a 315.

No hay en nosotros pasión alguna interesada que nos ciegue; sentimos, sí, la exaltación del patriotismo herido. Y como no, si vemos designados para senadores al Marqués de Albranca, al Conde de Peña Ramiro y Marqués de Fuentefiel, cuneros y semicuneros; para diputado por Mahón, al Marqués de Paredes, cunero también; para diputado por Ibiza, a un Sr. Velasco, cunero; y para Mallorca al Marqués de Casa Fuerte, cunero; a Vergara o Menéndez Pelayo, según recientes noticias, cuneros; y a D. Luis de Rute, cunero; y a dos mallorquines, solamente para imprimir variedad al cuadro".

També destaca que el 18'3% d'aquests elegits pertanyien a la noblesa mallorquina (com hem vist també hi ha nobles forasters), la qual cosa junt al que ja s'ha dit sobre els majors contribuents, es una prova palpable de que al llarg del segle XIX, la noblesa mallorquina es va mantenir en tot moment dins el grup de exercia el poder, tant polític com econòmic.

Passant ara a analitzar la dinàmica electoral de l'etapa de sufragi universal, la dècada de 1890-1899, veiem que és el 1891 quan es fan les primeres eleccions amb el nou sufragi referendat per la Llei Electoral de 1890. En aquest període es mantenen les expectatives polítiques nascudes en l'anomenat "pacte del Pardo" entre Cànovas i Sagasta i en conseqüència el "torn pacífic" en el poder.

Aquesta situació també es manté en els resultats electorals que es varen donar a Mallorca; no obstant això, sempre amb un matís particular, que denotava una major implantació o un millor funcionament del Partit Liberal Fusionista que del Liberal Conservador, fet materialitzat en la major claredat de les victòries fusionistes (més actes guanyades) quan els tocava el seu "torn" que de les conservadores, quan els tocava el seu (veure Taula 18).

Les eleccions de 1891 donaren, a Mallorca, com a resultats el fet d'aconseguir tres actes de Diputats per als conservadors: Sr. Josep Cotoner, Sr. Joaquim Rovira i Sr. Lluís de San Simón; i altres dues per als fusionistes: Sr. Antoni Maura i Sr. Pasqual Ribot. A PALMA, el candidat més votat va ser el conservador Sr. Josep Cotoner, seguit del fusionista Sr. Antoni Maura i en tercer lloc el republicà federal Sr. Antoni Villalonga, que només quedà a quatre vots de l'anterior i amb un percentatge del 16'09% del total, molt per sobre del 7'8% que obtingueren a la totalitat de l'Illa. En canvi, el candidat tradicionalista Sr. Jordi San Simón, marquès del Reguer, que es presentava amb la benedicció del Bisbe de Mallorca i amb el mateix programa ja presentat el 1871,⁵⁷ quedà amb el seu 8'51% per sota del 11'80% que va obtenir per la totalitat de Mallorca.

A 1893, a Mallorca, els fusionistes se'n duen quatre de les cinc actes, mentre la quinta és guanyada pel Sr. Faust Gual de Torrella, candidat tradicionalista, novament amb la benedicció del Bisbat. Els conservadors varen ésser els grans derrotats, encara que aquest any no les hi toqués guanyar. La nota curiosa, pels resultats, és l'aparició en escena dels socialistes (PSOE). A PALMA, els resultats varen ésser idèntics als generals de Mallorca, amb un petit canvi, ja que aquí, el Sr. Manuel Guasp, segona acta per Mallorca, va ocupar el quart lloc. Els socialistes, per la seva banda, varen treure a Palma, com era lògic, el

57 *Diari de Palma*, del 21 de gener de 1891.

56'47% de tots els vots que varen tenir a tota l'Illa (el socialista més votat va ser el Sr. Pablo Iglesias). Els republicans es mantenen dins una perspectiva similar al 1891, encara que quelcom més positiva ja que passen del 16'09 % abans al 18'85 % ara.

El 1896, els conservadors guanyen tres actes (els hi tocava guanyar) i els fusionistes dues, encara que a Mallorca els més votats varen ésser aquests dos darrers. A PALMA les votacions varen donar els mateixos resultats i també, aquí els candidats més votats varen ésser els fusionistes. Dels altres destaca, encara que de manera anecdòtica, el fet que, ara, el socialista més votat ja no és el Sr. Pablo Iglesias que només treu 3 vots, sinó el Sr. Antonio García Quejido que treu 172. De totes formes, tant per a republicans com per a socialistes, el fracàs va ésser important.

El 1898, a Mallorca, el Partit Liberal Fusionista (que ara és "gamacista" i no "sagastí") guanya tres actes de Diputats, una els conservadors i la cinquena és pels tradicionalistes; els republicans es retiren de les urnes i els socialistes mantenen els seus modestos resultats. A PALMA, en aquestes eleccions, els resultats varen ésser els mateixos que els generals de l'Illa.

Finalment, el 1899, i encara que els resultats oficials varen ésser de tres Diputats per als conservadors i dos per als fusionistes (gamacistes); la vertadera confrontació electoral es va donar entre els fusionistes i una coalició de republicans, weyleristes, liberals demòcrates (els de Socias i Caimari, també dits liberals dinàstics) i els conservadors romeristes; tots els quals presentaren la candidatura del republicà Sr. Epifani Fàbregas i del liberal dinàstic Sr. Miquel Socias i Caimari, sota el nom de Coalició Liberal. La candidatura socialista va millorar el seus resultats. A PALMA, encara que "tocava el torn dels conservadors", els resultats varen ésser una mica estranys, ja que el candidat amb més vots a nivell de l'Illa, el conservador Sr. Enric Sureda només va treure la ridícula quantitat de 13 vots i el fusionista Sr. Pasqual Ribot, quarta acta per Mallorca, es va quedar amb 552 vots; mentre que la candidatura de la Coalició Liberal obtingué, quasi els mateixos resultats que els conservadors (el 37'34% del vots davant el 38'63% d'aquests i molt per damunt del percentatge que varen treure en tota l'Illa, el 22'68%) i un del seus candidats, el republicà Sr. Epifani Fàbregas quedà en segon lloc.

Queda doncs aquí aquesta petita aportació a la Història contemporània de Palma, centrada en aquell segment de la població que els sistemes polítics del segle XIXè espanyol varen considerar capacitats per a participar, per més que "funcionés" tot un sistema "legal" de caciquisme i frau electoral, en, com vàrem dir al principi, la tasca del "bon govern de la república".⁵⁸

⁵⁸ Totes les dades d'aquestes TAULES s'han tret de Francesc SAEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*, 632 pàgines.

TAULA 1

QUADRE I			
EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DE PALMA = SEGLE XIX			
Anys	Xifres absolutes	Ind. Base 100	% Intercensals
1838	41.094	100	--
1842	40.892	99'5	- 0'5
1855	46.287	112'6	+13'1
1857	51.861	126'2	+13'6
1860	53.019	129'01	+ 2'81
1875	54.421	132'4	+ 3'39
1887	61.052	148'5	+16'1
1900	63.873	155'4	+ 6'9

TAULA 2

QUADRE II				
EVOLUCIÓ DELS ELECTORS DE PALMA = PERÍODE 1837-1844				
Habitants 1842 = 40.892 (*) Veïns 1844 = 8.618 (**)				
Percentatge de veïns sobre habitants = 21'07 %				
Anys	Electors	Ind. Base 100	% sobre (*)	% sobre (**)
1837	966	100	2'3	11'2
1839	1.010	104'5/+4'5	2'4/+0'1	11'7/+0'5
1840	1.095	113'3/+8'7	2'6/+0'2	12'7 /+1
1841	1.300	134'5/+21'2	3'1/+0'5	15'08/+2'38
1842	1.329	137'5/+3	3'2/+0'1	15'4/+0'34
1843	1.359	140'6/+3'1	3'3/+0'1	15'7/+0'28
1844	1.108	114'6/-25'9	2'7/-0'6	12'8 /-2'9

TAULA 3

QUADRE III				
EVOLUCIÓ DELS ELECTORS DE PALMA = PERÍODE 1844-1864				
Habitants (*)		1855 = 46.287		1857 = 51.861
Veïns (**)		10.117		11.423
Percentatge (**) sobre (*)		21'8		22'02
Anys	Electors	Ind. Base 100	% sobre (*)	% sobre (**)
1844	1.108	114'6/-25'9	2'7 /-0'6	12'8/-2'9
1846	707	73'1/-41'6	1'5 /-1'2	6'9/-5'9
1848	538	55'6/-17'4	1'1 /-0'4	5'3/-1'6
1850	522	54 /- 1'6	1'1 / ---	5'1/-0'2
1852	485	50'2/- 3'8	1'04/-0'06	4'7/-0'4
1854	2.147	222'2/+17'2	4'6 /+3'56	21'2/+16'5
1857	687	71'1/-151'1	1'3 /-3'3	6'01/-15'1
1858	692	71'6/+0'5	1'3 / ---	6'05/+0'04
1862	630	65'2/-6'4	1'2 /-0'1	5'5 /-0'55
1864	639	66'1/+0'9	1'2 / ---	5'5 / ---

TAULA 4

QUADRE IV				
EVOLUCIÓ DELS ELECTORS DE PALMA = PERÍODE 1864-1885				
		1860	1875	1887
Habitants (*)		53.019	54.421	61.052
Veïns (**)		11.949	12.208	14.514
Percent.(**)sobre(*)		22'5	22'4	23'7
Anys	Electors	Ind. Base 100	% sobre (*)	% sobre (**)
1864	639	66'1/+0'9	1'2/ ---	5'5/ ---
1865	1.570	162'5/+96'4	2'9/+1'7	13'1/+7'6
1867	1.379	142'7/-19'8	2'6/-0'3	11'5/-1'6
1877	2.779	287'6/+144'9	5'1/+2'5	22'7/+11'2
1885	2.075	214'8/-72'8	3'3 /-1'8	14'2/-8'5

TAULA 5

QUADRE V							
PALMA	CATEGORIES SOCIOPROFSSIONALS			1837-1844			
ANY	AGRÀRIES		NO AGRÀRIES	SERVEIS	P. LIBERALS		
	Propiet	Arrend.	Com-Ind.	Llogaters			
1837	168	98	319	339	42		
1839	372	78	316	176	68		
1840	416	97	322	191	69		
1841	502	110	324	234	130		
1842	527	119	310	274	99		
1843	520	118	313	292	116		
1844	267	55	593	142	51		
PROFSSIONS LIBERALS :							
	1837	1839	1840	1841	1842	1843	1844
Clergue	12	32	31	44	34	36	23
Pilot	30	12	13	57	43	51	22
Metge	--	3	4	8	7	8	4
Agent	--	7	8	6	3	7	--
Procurador	--	9	9	9	6	8	--
Misser	--	1	1	2	2	2	--
Escrivà	--	3	2	2	2	2	-
Apotecari	--	1	1	2	2	2	2

TAULA 6

QUADRE VI							
PALMA = CATEGORIES SOCIOPROFSSIONALS = 1854							
ELECTORS = 2147			NO INDICA = 245				
Any	Propie.	Arrend.	Com-Ind.	Serveis	P.Lib.	No indica	
1854	421	86	695	133	567	245	
AGRARIES = 507							
Propietaris = 421							
Arrendataris = 86							
COMERÇ -- INDUSTRIA === 695							
Amidoner	1	Calderer	2	Xocolater	9	Daurador	1
Matalasser	2	Tallador	2	Diamantista	1	Fabricant	35
Esparter	2	Guanter	1	Ferrer	10	Fideuer	3
Impressor	2	Joc Pilota	2	Llibreter	1	Selleter	2
Flassader	4	Relloger	5	Cadirer	2	Llanterner	2
Taverner	82	Tintorer	5	Tractant	1	Mestre Obr.	2
Billar	3	Gerrer	14	Llog.Mobles	2	Navilier	25
Cafeter	1	Camisser	1	Comerciant	81	Fomer	57
Cordoner	1	Boter	4	Argenter	13	Sastre	11
Corder	2	Teixidor	17	Veler	5	Guixaire	5
Picapedrer	32	Magatzem.	16	Banys	1	Calafat	5
Fuster	22	Cerer	2	Confiter	12	Blanquer	24
Droguer	1	Esmaltador	2	Fab. Sabó	6	Fonedor	2
Llencer	1	Matriculat	2	Hostaler	8	Moliner	15
Perruquer	1	Capeller	10	Botiguer	100	Traficant	1
Sabater	11						
SERVEIS = 133							
Agent	9	Bidell	1	Compt. Hip.	1	Empleat	38
Majoral	1	Militar	37	Músic	2	Pagador	1
Peó Caminer	1	Pintor	5	Admin.Lot.	1	Agrimensor	4
Assentador	1	Escrivà	12	Milit.Jubil.	7	Cúmer	1
Corredor	1	Jubilat	10				
PROFESSIONS LIBERALS = 567							
Misser	48	Apotecari	11	Professor	20	Catedràtic	8
Clergue	51	Enginyer	1	Marino	5	Metge	50
Arquitecte	3	Magistrat	6	Notari	13	Pilot	320
Procurador	24	Relator	1	Manescal	6		

TAULA 7

QUADRE VII					
PALMA = CATEGORIES SOCIOPROFSSIONALS = 1846-1864					
ANY	AGRARIES	COM-INDUST.	SERVEIS	P. LIBERALS	NO INDICA
1846	---	17	1	33	656
1848	210	190	30	106	2
1850	193	182	26	69	52
1852	187	154	23	102	19
1857	223	272	25	120	47
1858	223	276	27	117	49
1862	201	249	20	102	58
1864	98	189	24	99	229
QUADRE VIII					
PALMA = CATEGORIES SOCIOPROFSSIONALS = 1848 i 1862					
			1848	1862	
ELECTORS			538	630	
NO INDICA			2	58	
			1848	1862	
AGRARIES			210	201	
Arrendataris			--	1	
Hisendats			127	98	
Conradors			17	8	
Propietaris			66	94	

			1848		1862			
COMERÇ - INDUSTRIA			190		249			
	1848	1862	1848	1862	1848	1862		
Gerrer	1	7	Magatzem.	5	8	Besconter	1	1
Billar	--	3	Cafeter	2	1	Fuster	5	6
Carreter	--	1	Cerer	--	4	Comerciant	59	42
Confiter	3	5	Consig.Va.	--	1	Tallador	1	--
Blanquer	--	3	Xocolater	2	4	Empresari	--	1
Especulad.	--	3	Fabricant	23	32	Fideuer	1	--
Hostaler	2	1	Fonedor	--	1	Selleter	1	1
Ferrer	1	3	Llanterner	--	1	Impressor	3	3
Llibreter	--	3	Flassader	1	--	Moliner	--	1
Navilier	6	16	Fomer	16	21	Argenter	1	1
Sastre	4	3	Corder	--	1	Capeller	--	1
Taverner	13	22	Teixidor	1	3	Botiguer	35	40
Tintorer	1	1	Boter	1	1	Sabater	--	3
Guixaire	1	--						
SERVEIS			1848		1862			
	1848	1862	1848	1862	1848	1862		
Agrimensor	--	1	Agent Adu.	--	4	Banquer	2	2
Prestador	17	4	Empleat	8	2	Escrivà	1	4
Jubilat	2	2	Militar		1			
PROFESSIONS LIBERALS			106		102			
	1848	1862	1848	1862	1848	1862		
Misser	34	45	Arquitecte	3	2	Catedràtic	--	1
Apotecari	8	10	Magistrat	2	--	Metge	24	19
Notari	15	11	Professor	--	1	Relator	--	2
Procurador	3	3	Clergues	17	8			

TAULA 8

QUADRE IX					
PALMA = CATEGORIES SOCIOPROFESSIONALS = 1865 i 1867					
ANY	AGRARIES	COM-INDUST.	SERVEIS	P. LIBERALS	NO INDICA
1865	96	558	135	225	556
1867	121	506	116	189	447
QUADRE X					
PALMA = CATEGORIES SOCIOPROFESSIONALS = 1865					
ELECTORS = 1570			NO INDICA = 556		
AGRARIES = 96					
Hisendats	35				
Conradors	2				
Propietaris	59				
COMERÇ - INDUSTRIA 558					
Adroguer	3	Abastidor	8	Adm. Loteria	3
Gerrer	3	Magatzemis.	20	Banyes	1
Boteller	2	Calderer	1	Fuster	15
Cerer	4	Xocolater	3	Comerciant	77
Confiter	13	Blanquer	30	Empresari	3
Especulador	4	Estamper	1	Fabricant	40
Hostaler	3	Fotògraf	1	Selleter	8
Ferrer	4	Impressor	4	Couler	10
Llibreter	4	Licorista	1	Litògraf	3
Moliner	2	Navilier	45	Fomer	10
Passamaner	1	Pastisser	1	Perfumer	1
Argenter	6	Quincaller	1	Relotger	6
Sastre	10	Capeller	17	Taverner	88
Teixidor	9	Botiguer	34	Tintorer	1
Boter	14	Tractant	10	Veler	6
Billar	19	Sabater	8		

SERVEIS 135					
Agent	6	Agrimensor	1	Canceller	1
Periodista	2	Corredor	6	Empleat	2
Escrivà	10	Funcionari	44	Jubilat	49
Mtre. Cotxe	3	Maq. Draga	1	Militar	6
Prestador	2	Taxador Terr.	2		
PROFESSIONS LIBERALS 225					
Misser	48	Arquitecte	2	Catedràtic	11
Dentista	2	Apotecari	15	Magistrat	13
Marino	1	Metge	31	Notari	10
Procurador	9	Professor	14	Relator	1
Manescal	8	Clergue	60		

TAULA 9

QUADRE XI								
PALMA = CATEGORIES SOCIOPROFSSIONALS = 1877 i 1885								
			1877			1885		
ELECTORS						2075		
NO INDICA						11		
AGRARIES						1008		
COMERC - INDUSTRIA						735		
SERVEIS						98		
	1877	1885		1877	1885		1877	1885
Militars	57	44	Jubilats	--	3	Adm. Adu.	--	1
Adm. Lot.	3	3	Adm. Corr.	1	--	Carceller	--	1
Agrimensor	1	1	Sec. Diput.	1	2	Comissari	4	3
Empleat	36	35	Guard. Magt	1	2	Funcionari	5	--
Cap Econ.	--	1	Interv. Adu.	1	1	Tresorer	1	--
Cap Foment	--	1						
PROFESSIONS LIBERALS			1877			1885		
			257			223		
	1877	1885		1877	1885		1877	1885
Misser	17	16	Arquitecte	1	1	Catedràt.	11	9
Apotecari	1	1	Insp. Ens.	2	2	Enginyer	2	2
Metge	58	53	Lletrat	--	1	Magistrat	1	--
Marino	2	--	Pilot	147	125	Procurador	4	4
Professor	3	2	Clergue	8	7			

TAULA 10

QUADRE XII								
PALMA = DISTRIBUCIO ELECTORS PER NIVELLS DE CONTRIBUCIO (en reals de velló)								
	ARTIC 16/19	200 999	1000 1999	2000 2999	3000 5999	6000 8999	9000 14999	Més de 14999
1864	26	368	106	44	44	15	15	21
1865	234	1050	157	47	31	15	15	21
(en pessetes)								
	ARTIC. 15/19	25 99	100 199	200 299	300 599	600 899	900 1499	Més de 1499
1877	384	1287	720	195	135	33	16	9
Territ.		952	261	105	66	22	14	9
Indust.		335	459	90	69	11	2	--
1885	333	966	521	132	89	19	10	5
Territ.		701	163	69	48	13	9	5
Indust.		265	358	63	41	6	1	--

TAULA 11

QUADRE XIII						
PALMA = RELACIÓ ELECTORS-CONTRIBUENTS / VEÏNS (en reals de velló)						
Any	Veïns 1857.	Electors Contrib.	% sobre Veïns	Contrib. total	% Total Mallorca	Mitjana per Elec.
1864	11423	613	5'3	1465646'08	56'49	2390'9
1865	11949	1336	11'1	1863359'61	47'78	1394'7
	Veïns 1875	Veïns 1885	Electors contribuents		% sobre veïns	
1877	12208				2395	19'6
1885			14514		1742	12

TAULA 12

QUADRE XIV					
COLUMNA A: Quota per al TRESOR sobre la contribució territorial, més la quota sobre les matricules del subsidi industrial corresponent a Palma.					
COLUMNA B: Contribució territorial més subsidi industrial que havien de pagar a Palma els electors contribuents (és a dir, excepte les capacitats per l'article 15).					
COLUMNA C: Percentatge de -B- sobre -A-.					
COLUMNA D: Percentatge de -B- sobre el total de Mallorca de la mateixa columna -B-.					
COLUMNA E: Contribució mitjana per contribuent elector a Palma (en pessetes).					
	A	B	C	D	E
1877	568654'17	320227'39	56'31	28'07	133'70
1885	621047'51	234133'18	37'69	28'58	134'40
QUADRE XV					
COLUMNA A: Quota per al TRESOR sobre la contribució territorial, corresponent a Palma.					
COLUMNA B: Contribució territorial que havien de pagar a Palma els electors contribuents (és a dir, excepte les capacitats per l'article 19).					
COLUMNA C: Percentatge de -B- sobre -A-.					
COLUMNA D: Quota per al TRESOR sobre les matricules del subsidi industrial corresponent a Palma.					
COLUMNA E: Subsidi industrial que havien de pagar a Palma els electors contribuents (és a dir, excepte les capacitats per l'article 19).					
COLUMNA F: Percentatge de -E- sobre -D- (en pessetes).					
	A	B	C	D	F
1877	349074'99	178054'95	51	219579'18	142172'44
1885	366672'92	133714'94	36'46	254374'59	100418'24

TAULA 13

QUADRE XVI	
CIUTAT DE PALMA 1865 = 50 MAJORS CONTRIBUENTS	
1.- Sr. Marquès de Bellpuig*	64262'11 rs. vó.
2.- Sr. Joan Sureda i Boxadors*	41543'03
3.- Sr. Comte d'Ayamans*	37294'00
4.- Sr. Comte de San Simón*	36612'66
5.- Sr. Marià Villalonga i Togores*	30580'00
6.- Sr. Marquès de la Romana*	27903'04
7.- Sr. J. Quint Zaforteza i Togores*	27693'82
8.- Sr. Marquès del Palmer*	25866'89
9.- Sr. Felip Villalonga i Despuig*	23477'38
10.- Sr. Lluís Zaforteza i Borràs*	23386'28
11.- Sr. Marquès d'Ariany*	22909'44
12.- Sr. Pere Ant. Verí i Salas*	22325'82
13.- Sr. Josep Fortuny i Sureda*	21290'67
14.- Sr. Marquès de Campofranco*	19204'55
15.- Sr. Faust Gual de Torrella*	18329'94
16.- Sr. Ignasi Moragues i Comellas*	17587'60
17.- Sr. Pere Rosinol i Zagrana*	16461'76
18.- Sr. Felip Fuster i Dezcallar*	15973'71
19.- Sr. Pere Morell i Font y Roig*	15509'95

20.- Sr. Joan Noguera i Pizà*	15072'75
21.- Sr. Nicolau Dameto i Puigdorfila*	15066'16
22.- Sr. Tomàs Dameto i Despuig*	14497'49
23.- Sr. Ramon Despuig i Fortuny*	13856'65
24.- Sr. Joan Ant. Palou de Comasema*	13850'95
25.- Sr. Faust Morell i Orlandis*	13685'31
26.- Sr. Gabriel Verd i Ripoll	13577'04
27.- Sr. Comte d'Espanya*	13150'82
28.- Sr. F. Marià Villalonga i Escalada*	13084'65
29.- Sr. Jaume Ig. Ballester d'Oleza*	12754'01
30.- Sr. Joan O'Neill i Rosiñol*	11244'00
31.- Sr. Fsc. Truyols i Salas*	11018'58
32.- Sr. Joan Villalonga i Jordà	10576'26
33.- Sr. Jaume Lluís Mas i Carbonell	10459'73
34.- Sr. Josep Dezcallar i Sureda*	10308'84
35.- Sr. Marquès de la Bastida*	10272'11
36.- Sr. Nicolau Brondo i Zaforteza*	10055'53
37.- Sr. Frc. Armengol i Salas*	8856'14
38.- Sr. Jaume Miró Granada	8216'13
39.- Sr. Nicolau Siquier i Bibiloni	8150'75
40.- Sr. Jacint Feliu i Bonet	7908'85
41.- Sr. Maria Conrado i Asprer*	7894'30
42.- Sr. Ramon Cererols i Santandreu*	7499'88
43.- Sr. Miquel Roca i Amer	7481'75
44.- Sr. Joan Rubert i Lladó	7278'31
45.- Sr. Francesc Aguiló i Forteza	7257'01
46.- Sr. Andreu Rubert i Lladó	7028'16
47.- Sr. Joan Despuig i Despuig*	6684'00
48.- Sr. Pere Gual i Salas*	6642'19
49.- Sr. Josep Sureda i Boxadors*	6477'35
50.- Sr. Rafel Pomar i Cortés	6350'04

(Els noms senyalats amb el signe * pertanyen a la Noblesa)

QUADRE XVII

CIUTAT DE PALMA 1877 = 50 MAJORS CONTRIBUENTS

1.- Sr. Faust Morell*	10705'50 ptes.	Territ.
2.- Sr. Felip Fuster*	10303'74	Territ.
3.- Sr. Marquès de Bellpuig*	4326'84	Territ.
4.- Sr. Josep Quint Zaforteza*	3469'14	Territ.
5.- Sr. Marquès de Campofranco*	2571'76	Territ.
6.- Sr. Lluís Burgués Zaforteza*	2463'84	Territ.
7.- Sr. Marquès d'Ariany*	2365'20	Territ.
8.- Sr. Jordi Aguiló i Picó	1568'70	Territ.
9.- Sr. Jacint Feliu	1546'20	Territ.
10.- Sr. Miquel Lladó	1495'44	Territ.
11.- Sr. Fsc. Aguiló i Forteza	1363'86	Territ.
12.- Sr. Joan Palou de Comasema*	1292'76	Territ.
13.- Sr. Comte de Montenegro*	1253'34	Territ.
14.- Sr. Ignasi Truyols*	1198'24	Territ.
15.- Sr. Jaume Ballester d'Oleza*	1165'14	Territ.
16.- Sr. Josep Sureda	1138'50	Territ.
17.- Sr. Pere Rosiñol i Zgranada*	1116'84	Territ.
18.- Sr. Bmeu. V. Forteza i Aguiló	1035'10	Territ.
19.- Sr. Comte d'Espanya*	1007'10	Territ.
20.- Sr. Antoni Sureda	998'64	Territ.
21.- Sr. Nicolau Siquier	986'04	Territ.
22.- Sr. Gabriel Bauzà i Muntaner	965'00	Indúst.
23.- Sr. Joan Nicolau	965'00	Indúst.
24.- Sr. Faust Gual de Torrella*	936'90	Territ.
25.- Sr. Ignasi Fuster i Forteza	924'84	Territ.
26.- Sr. Miquel Barbarín	893'70	Territ.
27.- Sr. Jordi Fortuny*	873'74	Territ.

28.- Sr. Josep Pou	862'74	Territ.
29.- Sr. Sebastià Feliu	855'54	Territ.
30.- Sr. Comte de San Simón*	843'84	Territ.
31.- Sr. Basili Castell	827'10	Territ.
32.- Sr. Antoni Serra	810'90	Territ.
33.- Sr. Francesc Truyols *	809'64	Territ.
34.- Sr. Francesc Pons	806'94	Territ.
35.- Sr. Gabriel Alzamora i Ginard	800'00	Indúst.
36.- Sr. Baltasar Cortés	800'00	Indúst.
37.- Sr. Ignasi Fuster	800'00	Indúst.
38.- Sr. Rafel Pomar	800'00	Indúst.
39.- Sr. Bartomeu Pieras	800'00	Indúst.
40.- Sr. Sans Pierrat	800'00	Indúst.
41.- Sr. Josep Terreta i Pomar	800'00	Indúst.
42.- Sr. Pere Oliver	800'00	Indúst.
43.- Sr. Ramon Despuig*	788'40	Territ.
44.- Sr. Marquès de la Romana*	770'40	Territ.
45.- Sr. Gregori Oliver	770'00	Indúst.
46.- Sr. Abraham i Matas	736'00	Indúst.
47.- Sr. Marquès de Vivot*	724'50	Territ.
48.- Sr. Andreu Castelló	723'24	Territ.
49.- Sr. Comte d'Ayamans*	707'04	Territ.
50.- Sr. Antoni Marquès	703'80	Territ.

QUADRE XVIII

CIUTAT DE PALMA 1885 = 50 MAJORS CONTRIBUENTS.

1.- Sr. Faust Morell*	10705'54 ptes.	Territ.
2.- Sr. Marquès de Bellpuig*	4326'84	Territ.
3.- Sr. Marquès de Campofranco*	2571'75	Territ.
4.- Sr. Marquès d'Ariany*	2365'20	Territ.
5.- Sr. Comte de Montenegro*	2322'74	Territ.
6.- Sr. Marquès de Vivot*	1953'00	Territ.
7.- Sr. Joan Nicolau*	1350'20	Territ.
8.- Sr. Joan Palou de Comasema*	1292'00	Territ.
9.- Sr. Antoni Sureda	1088'00	Territ.
10.- Sr. Bmeu Valent i Forzeza	1035'00	Territ.
11.- Sr. Comte d'Espana*	1007'10	Territ.
12.- Sr. Nicolau Siquier	986'04	Territ.
13.- Sr. Gabriel Bauzá i Muntaner	965'00	Indúst.
14.- Sr. Faust Gual de Torrella*	936'90	Territ.
15.- Sr. Ignasi Fuster i Forzeza	924'84	Territ.
16.- Sr. Jordi Fortuny*	873'74	Territ.
17.- Sr. Comte de San Simón*	843'84	Territ.
18.- Sr. Bartomeu Font	820'24	Territ.
19.- Sr. Francesc Truyols*	809'84	Territ.
20.- Sr. Francesc Pons	806'94	Territ.
21.- Sr. Baltasar Cortés	800'00	Indúst.
22.- Sr. Ignasi Fuster	800'00	Indúst.
23.- Sr. Pere Oliver	800'00	Indúst.
24.- Sr. Josep Terreta i Pomar	800'00	Indúst.
25.- Sr. Comte d'Ayamans*	707'04	Territ.
26.- Sr. Antoni Marquès	703'80	Territ.
27.- Sr. Miquel Jaume i Muntaner	700	Territ.
28.- Sr. Faust Melià	663'84	Territ.
29.- Sr. Gabriel Moner	663'00	Territ.
30.- Sr. Gil Arguimbau i Olives	625'00	Indúst.
31.- Sr. Jaume Gil i Coll	625'00	Indúst.
32.- Sr. Josep Villalonga	581'94	Territ.
33.- Sr. Pere Ant. Magraner	580'50	Territ.
34.- Sr. Jeroni Alós i Bonet	568'40	Territ.
35.- Sr. Antoni Reus	548'40	Territ.
36.- Sr. Manuel Salas	542'14	Territ.

37.- Sr. Joan Salas	532'70	Territ.
38.- Sr. Pere Casasnovas	518'04	Territ.
39.- Sr. Joaquim Ramis i Martín	502'00	Territ.
40.- Sr. Llorenç Llabrés	500'00	Indust.
41.- Sr. Rafel Pomar i Cortés	497'00	Territ.
42.- Sr. Miquel Riera	494'70	Territ.
43.- Sr. Pere Veri*	488'55	Territ.
44.- Sr. Andreu Ramonell	485'00	Territ.
45.- Sr. Bartomeu Roca Estada	483'54	Territ.
46.- Sr. Felip Villalonga*	481'50	Territ.
47.- Sr. Melcior Planas	480'60	Territ.
48.- Sr. Pere Ant. Manuel	472'54	Territ.
49.- Sr. Joaquim Bibiloni	447'30	Territ.
50.- Sr. Frc. Bonnin i Forteza	433'70	Territ.

QUADRE XIX

EVOLUCIO DELS ELECTORS DE PALMA = PERIODE DE 1890-1899

		Cens de població 1887		Cens de població 1900	
Habitants(*)		61.052		63.873	
Veïns(**)		14.514		14.942	
Homes(***)		28.804		30.155	
ANYS	ELECTORS	% sobre (*)	% sobre (**)	% sobre (***)	
1890	11.374	18'6	78'3	39'4	
1899	15.794	24'7	105'7	52'3	

QUADRE XX

PALMA === CATEGORIES SOCIOPROFSSIONALS

(Sota la Llei Electoral de Sufragi Universal de 1890)

	AGRARIES	COM-INDUST	SERVEIS	P.LIBER.	NO INDICA
1890	4422	3346	1750	609	1247
1899	6223	5047	2124	700	1700

TAULA 14

QUADRE XXI

A.- Diferència de percentatge entre el percentatge d'electors sobre homes de 1899 i el mateix concepte de 1890.				
B.- Increment percentual dels homes entre l'any 1890 i el 1899.				
C.- Increment percentual dels electors majors de 29 anys entre l'any 1890 i el 1899.				
D.- Increment percentual dels electors menors de 30 anys entre l'any 1890 i el 1899.				
PALMA CIUTAT	A	B	C	D
	129	46	42'5	12'8

QUADRE XXII

ELECTORS PER GRUPS D'EDAT

SOBRE ELS CENSOS ELECTORALS DE 1890 I 1899

	+ 90	80 a 89	70 a 79	60 a 69	50 a 59	40 a 49	30 a 39	25 a 29
1890	8	125	499	1343	2060	2989	2948	1402
1899	47	207	848	1798	3129	3600	4583	1582

TAULA 15

QUADRE XXIII

CATEGORIES SOCIOPROFSSIONALS QUE TENEN UN MAJOR NOMBRE ABSOLUT D'ELECTORS A MALLORCA I LA SEVA SITUACIÓ A PALMA

Més de l'1 % del total de Mallorca)

(Nombre i percentatge en relació al total d'electors de Palma)

	1890		1899	
	nº	%	nº	%
JORNALERS	3984	35,02	5583	35,3
CONRADORS	148	1,3	284	1,7
PROPIETARIS	258	2,2	300	1,8
MARINERS	768	6,7	991	6,2
SABATERS	560	4,9	991	6,2
FUSTERS	327	2,8	499	3,1

EL COS ELECTORAL DE PALMA AL SEGLE XIX

277

PICAPEDRERS	162	1,4	254	1,6
TEIXIDORS	119	1,04	129	0,8

QUADRE XXIV					
PALMA == CATEGORIES SOCIOPROFSSIONALS == 1890-1899					
	1890			1899	
NO INDICA			1247		1700
AGRARIES			4422		6223
Jomaler			3984		5583
Propietari			258		301
Arrendatari			19		38
Carboner			4		6
Rastellador			1		1
Conrador			148		284
Pastor			5		8
Caçador			1		1
Majoral			2		1
COMERÇ - INDUSTRIA			3346		5047
	1890	1899		1890	1899
Mariner	768	991	Sabater	560	991
Fuster	327	499	Picapedrer	162	254
Teixidor	120	129	Ferrer	130	211
Botiguer	91	101	Comerciant	109	228
Moliner	13	27	Fornier	101	146
Industrial	115	164	Pedraire	3	6
Taverner	64	88	Traficant	1	1
Blanquer	114	196	Gerrer	45	45
Argenter	47	106	Capeller	56	83
Tallador	16	41	Llantermer	38	57
Xocolater	36	37	Fabricant	30	38
Pintor	36	62	Carisser	2	12
Selleter	16	31	Corder	17	33
Escultor	31	51	Estanquer	6	5
Cafeter	12	25	Sastre	20	26
Tomer	10	24	Confiter	9	17
Calafat	22	24	Esparter	15	23
Cadirer	18	22	Tintorer	10	18
Boter	23	26	Serraller	3	5
Panerer	4	6	Rellotger	11	14
Serrador	2	3	Matalasser	10	16
Guixer	6	7	Calderer	4	5
Tapisser	9	13	Flassader	7	12
Enquadernador	7	12	Estorer	5	6
Faroler	1	1	Mestre d'Obres	7	6
Orxater	4	4	Cellerer	5	8
Cerer	2	4	Vidrier	6	7
Fonedor	6	9	Mestre d'Aixa	3	3
Menestral	--	1	Espardenyer	--	6
Amidoner	2	2	Adroguer	--	4
Bronzista	5	4	Tallista	4	5
Marbrista	2	5	Gravador	3	5
Matriculat	4	2	Fariner	4	--
Cofrer	3	2	Llauner	--	2
Llibreter	2	2	Empaperador	1	1
Encastador	2	3	Embotidor	2	2
Guanter	2	1	Budador	--	3
Armer	1	2	Cons. Vaixells	1	1
Taper	1	2	Ordidor	1	--
Fab. mànecs	1	--	Estampador	1	1
Litograf	1	--	Ajustador	--	3
Cons Màquines	1	2	Empresari	--	1

FRANCESC SÀEZ ISERN

Diamantista	1	1	Mecànic	2	2
Drapaire	2	1	Bastoner	1	1
Safraner	1	1			
SERVEIS 1890 - 1899					
1890	1750		1899	2124	
Empleat	433	537	Militars	303	244
Criat	253	351	Carreter	21	40
Peó caminer	58	53	Jubilat	105	25
Escrivent	65	99	Barber	62	98
Cotxer	70	106	Dependent	8	113
Músic	36	39	Sagristà	10	10
Sereno	28	22	Guardià	9	6
Cuiner	30	39	Impressor	32	50
Secret. Munic.	1	1	Secret. Audiè.	--	1
Maquinista	19	34	Oficial Saig	4	2
Conserge	8	8	Talaier	1	1
Carter	6	13	Porter	12	13
Guard. Municipal	14	13	Tipògraf	12	25
Carriler	8	11	Agent	11	15
Telegrafista	6	10	Practicant	7	7
Fosser	--	2	Hostaler	7	13
Fogoner	8	13	Corredor	6	11
Comptable	6	7	Agrimensor	4	5
Bastaix	--	3	Secret. Jutjat	-	1
Jardiner	2	11	Guard. Rural	2	2
Agent Duana	4	3	Ajud. Ob. Públ.	6	--
Fotògraf	5	6	Sobrestant	2	2
Intèrpret	--	1	Donat	1	--
Artista	4	2	Femater	7	8
Ad. Loteria	3	2	Pedicur	3	3
Mestre d'Armes	--	1	Zelador	3	1
Banquer	3	1	Navilier	3	3
Cambrer	2	9	Pesador	1	3
Intendent	1	--	Caixista	2	4
Arxiver	2	--	Comissionista	2	4
Estadístic	2	2	Habilitat	2	1
Esmolador	1	3	Beneficiat	2	1
Bibliotecari	2	--	Periodista	1	3
Bomber	1	1	Contraste	1	--
Esc. Cambra	1	--	Inspector	1	--
Metodista	1	--	Agent Contrib.	1	1
Rentador	1	1	Administrador	1	1
Pràctic	1	--	Secret. Govern	1	--
Capatàs Monts	1	1	Mosso quadra	1	--
Dtor. Gas	1	--	Banyer	1	--
Representant	1	--	Aigüer	1	1
Comptador Navili	1	--	Llogador Mobl.	1	--
Memorialista	1	1			
PROFESSIONS LIBERALS 1890 - 1899					
1890	609		1899	700	
	1890	1899		1890	1899
Clergues	178	143	Metge	60	51
Professor	61	85	Pilot	110	128
Misser	72	82	Estudiant	32	110
Apotecari	19	22	Manescal	10	8
Procurador	21	28	Notari	9	8
Enginyer	14	13	Catedràtic	7	9
Magistrat	4	--	Jutge	--	1
Dentista	3	5	Delineant	3	2
Arquitecte	1	1	Aparellador	1	--
Pres. Audièn.	1	--	Cap. Mercant	--	1

Batxiller	1	1	Auditor	1	1
Pent Agricola	1	1			

TAULA 16

RESULTATS DE LES ELECCIONS EN EL PERIODE CENSATARI		
QUADRE XXV		
DIPUTATS ELECTES SOTA LA LLEI ELECTORAL DE 1846.		
(Sota aquesta Llei, Mallorca va ésser dividida en cinc districtes electorals: Palma, Valldemossa, Inca, Manacor i Felanitx. Va estar vigent durant les eleccions dels anys 1846, 1850, 1851, 1853, 1857, 1858, 1863 i 1864).		
DISTRICTE ELECTORAL DE PALMA === RESULTATS.		
DESEMBRE DE 1846:		
Sr. José Miguel Trias	296 vots	P. Progressista
Sr. Gregori Oliver	137 vots	P. Conservador
AGOST-SETEMBRE DE 1850:		
Sr. Jos. Miguel Trias	76 vots	P. Progressista
Sr. Bernat Fiol 236 vots	P. Moderat Min.	
MAIG DE 1851:		
Sr. Pere Felio Perelló	192 vots	P. Moderat Min.
Sr. José Miguel Trias	148 vots	P. Progressista
Sr. Bartomeu Obrador	4 vots P. Moderat Min.	
Sr. Andreu Barceló	1 vot	P. Moderat Min.
FEBRER DE 1853:		
Sr. Comte de San Simón	169 vots	P. Progressista
Sr. Fermín Figueras	114 vots	P. Monarq. Con.
Sr. Pere J. Morell Rullan	1 vot	Independent
MARÇ DE 1857 :		
Sr. Llorenç Vicens	181 vots	P. Monarq. Con.
Sr. Narcís Ametller	95 vots	P. Progressista
Sr. Antonio Rios Rosas	8 vots	Unió Liberal
Sr. Ramón Pérez	6 vots	P. Progressista
Sr. Juan Bautista Billón	1 vot	Unió Liberal.
OCTUBRE-NOVEMBRE DE 1858:		
Sr. Joaquín Caro	(*)163 vots	P. Monarq. Con.
Sr. Narcís Ametller	(*)163	vots Unió Liberal
Sr. Ramón Pérez	37 vots	P. Progres. Pur
Sr. Pedro Caro	1 vot	
Sr. Joan Piquer	1 vot	
Sr. Joan Fiol	1 vot	
(*) Varen repetir l'elecció i va guanyar el Sr. Narcís Ametller per 235 vots davant els 233 del Sr. Joaquín Caro).		
OCTUBRE DE 1863:		
Sr. Pere Gual i Salas	205 vots	Unió Liberal
NOVEMBRE DE 1864:		
Sr. Pere Gual i Salas	207 vots	Unió Liberal
Sr. Lluís Zaforteza i Borràs	218 vots	Independent
QUADRE XXVI		
DIPUTATS ELECTES SOTA LA LLEI ELECTORAL DE 1865.		
(En aquest cas els resultats ho són de tot el PARTIT JUDICIAL DE PALMA que és el que va funcionar com a circumscripció electoral).		
PARTIT JUDICIAL DE PALMA === RESULTATS		
DESEMBRE DE 1865:		
Sr. Carlos Navarro	623 vots	Unió Liberal
Sr. Salvador M ^a de Ory	626 vots	Unió Liberal
Sr. Ramón Leandro Malats	620 vots	Unió Liberal
Sr. José Fndez del Cueto	626 vots	Unió Liberal
Sr. Joaquín Iñigo	622 vots	Unió Liberal
Sr. Pere Gual	633 vots	Unió Liberal
Sr. Joan Massanet	3 vots	
Sr. Faust Miranda	1 vots	
Sr. Francisco Vasallo	2 vots	
Sr. Francesc Piña	1 vot	
Sr. Gabriel Marco	1 vot	

Sr. Miguel Barbarín	1 vot	
Sr. Josep Quint Zalorteza	1 vot	
Sr. Gabriel Verd	1 vot	
MARÇ DE 1867:		
Sr. Ll.Burgués Zalorteza	557 vots	Unió Liberal
Sr. Faust Gual de Torrella	554 vots	Unió Liberal
Sr. Joaquín Caro	552 vots	Unió Liberal
Sr. Faust Miranda	553 vots	Unió Liberal
Sr. Ramón Vinader	548 vots	Unió Liberal
Sr. Juan Bta Peyronnet	539 vots	Unió Liberal
Sr. Joan Bosch	1 vot	
Sr. Mariano de Quintana	3 vots	
Sr. Ramón Peyronnet	1 vot	
Sr. Joan Massanet	1 vot	
Sr. Antoni Massanet	1 vot	
Sr. Miquel Estade Sabater	2 vots	
Sr. Jaume Oleza	1 vot	
Sr. Pere Gual i Salas	1 vot	
Sr. Tomás Despuig	1 vot	
Sr. Josep Dezcallar	1 vot	
Sr. Pere Gual Morell	1 vot	
Sr. Antoni Pou	3 vots	
Sr. Ferran Cotoner	1 vot	
Sr. José de Reina	2 vots	
Sr. Manuel Mayol	1 vot	
Sr. Marquès del Palmer	1 vot	
QUADRE XXVII		
DIPUTATS ELECTES SOTA LA LLEI ELECTORAL DE 1878.		
CIUTAT DE PALMA ===== RESULTATS		
ABRIL DE 1879:		
Sr. Joan Antoni Fuster	372 vots	Lib. Conserv.
Sr. Gregorio de Ayneto	426 vots	Lib. Conserv.
Sr. Carlos Crestar	312 vots	Lib. Conserv.
Sr. Josep Cotoner	351 vots	Lib. Conserv.
Sr. Joaquim Togores	480 vots	Lib. Conserv.
Sr. Joaquim Fiol	452 vots	Democ.Possib.
Sr. Bernat Frau	194 vots	Conserv. Ind.
AGOST DE 1881:		
Sr. Mateu Gamundi	239 vots	Lib.Fusionis.
Sr. Joaquim Fiol	565 vots	Democ.Possib.
Sr. Enrique de Mesa	120 vots	Lib.Fusionis.
Sr. Antoni Maura	294 vots	Lib.Fusionis.
Sr. Josep Cotoner	409 vots	Lib.Conserv.
Sr. Joaquim Togores	133 vots	Lib.Conserv.
Sr. Ramón Obrador	467 vots	Progres. Radi.
Sr. Jeroni Rosselló	242 vots	Lib.Fusionis.
Sr. Alexandre Rosselló	136 vots	Rep. Federal
Sr. Ignasi Vidal	67 vots	Rep. Federal
Sr. Antoni Villalonga	49 vots	Rep. Federal
Sr. Jordi Fortuny	1 vot	
Sr. Joan Sureda	1 vot	
Sr. Juan Teller	1 vot	
Sr. Victor Sandret	3 vots	
Sr. Jaume Mesquida	2 vots	
Sr. Jeroni Motta	1 vot	

TAULA 17

QUADRE XXVIII				
PALMA === ELECTORS I VOTANTS EN EL SUFRAGI CENSATARI.				
Any electoral	nº electors	nº votants	% participació	% abstenció
1837	966	559	57,9	42,1
1839	1010	649	64,2	35,8
1840	1095	748	68,3	31,7
1841	1300	278	21,3	78,7
1843(1-1842)	1329	506	38,07	61,93
1843 (set.)	1359	236	17,3	82,7
1844	1108	132	11,9	88,1
1846	707	433	61,2	38,8
1850	522	312	59,7	40,3
1851 (1850)	522	346	66,2	33,8
1853 (1852)	485	285	58,7	41,3
1854	2147	666	31,02	68,98
1857	687	290	42,2	57,8
1858	692	369	53,3	46,7
1863 (1862)	630	205	32,5	67,5
1864	639	428	66,9	33,1
1865	1570	397	25,2	74,8
1867	1379	346	25,09	74,91
1879 (1877)	2779	956	34,4	65,6
1881 (1877)	2779	1071	38,5	61,5
1884 (1885)	2075	917	44,1	55,9
1886 (1885)	2075	893	43,03	56,97

TAULA 18

RESULTATS DE LES ELECCIONS EN EL PERIODE DE 1890 A 1899		
BAIX LA LLEI ELECTORAL DE SUFRAGI UNIVERSAL DE 1890		
ANYS 1891 - 1893 - 1896 - 1898 - 1899		
QUADRE XXIX	CANDIDATS A DIPUTATS	
FEBRER DE 1891:		
Sr. Josep Cotoner	2.342 vots	Lib. Conserv.
Sr. Joaquín Rovira	2.042 vots	Lib. Conserv.
Sr. Lluís San Simón	1.971 vots	Lib. Conserv.
Sr. Antoni Maura Montaner	2.291 vots	Lib. Fusionista
Sr. Pasqual Ribot Pellicer	2.064 vots	Lib. Fusionista
Sr. Jordi San Simón	1.209 vots	Tradicionalista
Sr. Ant ^o Villalonga	2.287 vots	Rep. Federal
MARÇ DE 1893:		
Sr. Antoni Maura	3.540 vots	Lib. Fusionista
Sr. Manuel Guasp	2.332 vots	Lib. Fusionista
Sr. Joan Alcover	2.689 vots	Lib. Fusionista
Sr. Mateu Bosch	2.460 vots	Lib. Fusionista
Sr. Faust Gual de Torrella	1.388 vots	Tradicionalista
Sr. Josep Cotoner	1.133 vots	Lib. Conservador
Sr. Ant ^o Villalonga Pérez	1.168 vots	República
Sr. Joan Palou i Coll	1.005 vots	República
Sr. Ignasi Vidal Bannasar	1.077 vots	República
Sr. Pere Pascual	152 vots	Socialista
Sr. Pablo Iglesias	171 vots	Socialista
Sr. Ant ^o García Quejido	122 vots	Socialista
A més han obtingut 1 VOT cadascú dels següents senyors:		
Sr. Pasqual Ribot, Sr. Miquel Puigserver, Sr. Eusebi Miró, Sr. Joan Llompart, Sr. Joan Rebassa i Sr. Francesc Villalonga i Fàbregues.		
ABRIL DE 1896		
Sr. Pasqual Ribot Pellicer	3.432 vots	Lib. Fusionista
Sr. Antoni Maura Montaner	3.484 vots	Lib. Fusionista

Sr. Josep Cotoner	2.938 vots	Lib.Conservador
Sr. Joan Massanet Ochando	2.689 vots	Lib.Conservador
Sr. Ramon Despuig	2.732 vots	Lib.Conservador
Sr. Jordi Abri Dezcallar	2.475 vots	Lib.Conservador
Sr. Josep Quint Zaforteza	3.368 vots	Tradicionalista
Sr. Josep Abri Dezcallar	80 vots	Lib.Conservador
Sr. Ant ^o Garcia Quejido	172 vots	Socialista
Sr. Sebastià Domenge	68 vots	
Sr. Carlos Bartemi	3 vots	
Sr. Pablo Iglesias	3 vots	
Sr. Manuel Guasp	3 vots	
A més han obtingut 1 VOT cadascú dels següents senyors:		
Sr. Marqués de La Romana, Sr. Pau Serra, Sr. Joan Aguiló, Sr. Josep Rosich, Sr. Francesc Villalonga i Sr. Bartomeu Muntaner.		
MARÇ DE 1898		
Sr. Antoni Maura Montaner	5.749 vots	Lib. Fusionista
Sr. Pasqual Ribot Pellicer	5.453 vots	Lib. Fusionista
Sr. Miq. Santandreu Vadell	5.156 vots	Lib. Fusionista
Sr. Lluís San Simón	4.686 vots	Lib.Conservador
Sr. Fel. Villalonga Despuig	3.378 vots	Tradicionalista
Sr. Toribio Reoyo Barbadillo	140 vots	
Sr. Pascual Simal Muñoz	140 vots	
Sr. Ant. Garcia Quejido	140 vots	
Sr. Fel. Villalonga Dezcallar	97 vots	
Sr. Josep Cotoner	23 vots	
Sr. Miquel Rosselló Enseñat	6 vots	
A més han obtingut 1 VOT cadascú dels següents senyors:		
Sr. Miguel Lafite, Sr. Manuel Veiret Pujol, Sr. Cayetano Anoyer Verger, Sr. Jaume Sastre Vicens, Sr. Honorat Cabrer Alemany, Sr. Joan Coll, Sr. Joan Moragues Simó, Sr. Joan Roig Figueras i Sr. Francisco de Escalada.		
ABRIL DE 1899		
Sr. Enric Sureda	13 vots	Lib.Conservador
Sr. Josep Cotoner	3.013 vots	Lib.Conservador
Sr. Lluís de San Simón	2.915 vots	Lib.Conservador
Sr. Pasqual Ribot Pellicer	552 vots	Lib. Fusionista
Sr. Antoni Maura Montaner	2.767 vots	Lib. Fusionista
Sr. Miquel Socias Caimari	2.800 vots	Lib. Dinàstic
Sr. Epifanio Fàbregas	2.945 vots	Republic...
Sr. Ant. Garcia Quejido	267 vots	Socialista
Sr. Toribio Reoyo Barbadillo	100 vots	Socialista
Sr. Segismundo Moret	5 vots	Lib. Fusionista
Sr. Josep Alcover	2 vots	Lib.Conservador
A més han obtingut 1 VOT cadascú dels següents senyors:		
Sr. Sudas Sampol, Sr. Pablo Iglesias (Socialista), Sr. Francesc Pi i Margall (Republicà), Sr. Enrique Carlos Cuchieri (Liberal Conservador), Sr. Miquel Cosca Ginard i Sr. Antonio Fàbregas.		

RESUM

Durant el segle XIXe dos tipus de lleis electorals espanyoles determinen el cos electoral de Palma: les primeres, de sufragi censatari ens mostren un ciutadà que, encara que tingués interès en el progrés i les reformes, era una persona d'ordre i econòmicament ben situada, o sigui, la més interessada en evitar tot tipus de trastorn social i desordre públic, el que es patentitza en la continuïtat d'una mateixa classe dirigent, amb independència inclús de la ideologia de la Llei Electoral vigent en el seu moment, i formada essencialment de propietaris, missers i comerciants rics, molts d'ells, i no el menys importants, perteneixent a la noblesa. Les segones, de sufragi universal, són socialment menys restringides però mantenint la mateixa estructura socio-professional.

Políticament a Palma, al igual que a la resta de Mallorca, els partits polítics es mouen dins un complet sucursalisme envers la direcció estatal, palès per l'important fenomen del *cunierisme*, i dins una tònica eminentment conservadora

ABSTRACT

During the 19th century two classes of Spanish electoral laws determine the electoral corp of Palma. The first suffrage censatarius show us a citizen that although he is interested in progress and reformations, he was a person of order and economically well situated, let us say that he was the most interested in avoiding all types of public and social disorder what it shows is the continuity of the same class directing with independence including the ideology of the efective electoral law in that moment, and formed essentially by proprietaries, military, lawyers and rich merchants; many of them, and not the least important, belonged to the Nobility. The secondary of the universal vote ara, socially less restricted, but maintain the same *socioprofessional* estructure.

Politically, in Palma the same as the remainder of Majorca, the political parties move within a complete branch through the state direction manifested by the importants phenomenon of the *cunierisme* and all within a eminent conservative tonic